

מבנה משרת המורה בישראל ובמדינות נבחרות - דוח ביניים

כתיבה: אתי וייסבלאי ואלירן זרד | אישור: יובל וורגן

תאריך: כ"א בכסלו תשפ"א, 7 בדצמבר 2020

סקירה משווה

תוכן

2.....	תמצית.....	
5.....	מבוא: מבנה משרת המורה והשפעתו על עבודת המורה.....	1.
8.....	מבנה שבוע העבודה של מורים בישראל.....	2.
9.....	2.1 מבנה שבוע העבודה של מורים בהסכם אופק חדש.....	
10.....	2.2 מבנה שבוע העבודה של מורים בהסכם עוז לתמורה.....	
11.....	2.3 מורים מחוץ לרפורמות אופק חדש ועוז לתמורה.....	
13.....	3. נתונים על מבנה משרת המורה בהשוואה בין-לאומית.....	3.
14.....	3.1 נתוני דוח החינוך השנתי של ארגון ה-OECD – על בסיס דיווחי המדינות.....	
18.....	3.2 נתוני סקר TALIS של ה-OECD – על בסיס דיווחי מורים.....	
20.....	4. מבנה המשרה של מורים – כמה מקרי בוחן של מדינות נבחרות.....	4.
21.....	4.1 סקוטלנד.....	
23.....	4.2 שבדיה.....	
25.....	4.3 ספרד.....	
27.....	4.4 נורבגיה.....	
29.....	4.5 צרפת.....	
32.....	4.6 אנגליה.....	
34.....	4.7 סיכום ממצאי ביניים מסקירת מקרי הבוחן.....	
36.....	נספח 1: מטלות נוספות של מורים, הגדרתן הרשמית ואופן התגמול עליהן בכמה מדינות נבחרות ב-OECD.....	

תמצית

משרת המורה כוללת, לצד התפקיד העיקרי – הוראה בכיתה – מטלות תומכות הוראה מרובות: הכנת השיעור, ישיבות צוות בית הספר, הערכת מבחנים ועבודות, פגישות אישיות עם מורים ותלמידים ועוד. יש הבדלים ניכרים בין המדינות מבחינת היקף המשרה הכללית של מורים, היקף שעות ההוראה הנדרשות בבית הספר, המטלות הנוספות שמצופה ממורים לעסוק בהן, מידת הגמישות שיש למורים בקביעת המועד והמקום שבו יעסקו במטלות אלה וקיומה של אפשרות לעבוד מחוץ לבית הספר. לגמישות ולאוטונומיה של המורים בהקשר זה יש קשר לשביעות הרצון שלהם מעבודתם ותחושת העומס שלהם, ולפיכך יש להן קשר לשיפור איכות ההוראה, להעלאת האטרקטיביות של מקצוע ההוראה ולמניעת פרישה מוקדמת של מורים.

במסמך זה, שנכתב לבקשת יו"ר ועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת חבר הכנסת רם שפע לקראת ישיבה לציון יום המורה בכנסת, מוצגים נתונים מקיפים על שעות העבודה, הנוכחות וההוראה של מורים במדינות שונות בהשוואה לישראל ומתוארים בו הסדרים שיש בהם הכרה בשעות עבודה שמעבר לשעות הנוכחות בבית הספר; הסדרים אלו נמצאו במדינות סקוטלנד, ספרד, צרפת, שבדיה, נורבגיה ואנגליה.

בין הממצאים המרכזיים במסמך:

- ❖ **למבנה משרת המורה, לתפקידים המוטלים עליו במסגרת משרה זאת ולאוטונומיה ולגמישות שיש למורים בעבודתם יש השפעה על האטרקטיביות של משרת המורה עבור כוח אדם איכותי וקבוצות אוכלוסייה שונות, על תחושת שביעות הרצון של מורים מעבודתם ועל מידת העומס והלחץ שהם חשים.** אחד הפתרונות שהוצעו בהקשר של שיפור תנאי העסקה של מורים והגברת שביעות הרצון שלהם הוא הגדלת הגמישות בעבודתם. בין הכלים להגדלת הגמישות נכללת הגמישות במקום העבודה – כלומר מתן אפשרות למורים לעבוד מהבית או במקום אחר בשעות שבהן הם אינם נדרשים להיות נוכחים בבית הספר לשם ביצוע עבודתם.
- ❖ **בישראל מבנה שבוע העבודה של מורים קבוע בהסכמי השכר השונים שלהם. הסכמים אלה קובעים ככלל כי כל ההיבטים של עבודת המורים (מלבד מספר קטן של שעות בהסכם אופק חדש המיועדות לפעילויות מעבר לשעות העבודה הרגילות) ייכללו במסגרת עבודתו של המורה בבית הספר. להלן פירוט שעות העבודה של מורים על פי ההסכמים:**

- אופק חדש בחינוך היסודי: 36 שעות עבודה שבועיות – 26 שעות הוראה פרונטליות, 5 שעות הוראה פרטניות ו-5 שעות שהייה.

- אופק חדש בחטיבות הביניים: 36 שעות עבודה שבועיות – 23 שעות הוראה פרונטליות, 4 שעות הוראה פרטניות ו-9 שעות שהייה.

- עוז לתמורה בחטיבה העליונה: 40 שעות עבודה שבועיות – 24 שעות הוראה פרונטליות, 6 שעות פרטיות ו-10 שעות תומכות הוראה

חלק קטן מן המורים מועסק כיום מחוץ לרפורמות. מורים אלה מלמדים 32 שעות עבודה בחינוך היסודי ו-26 בחינוך העל-יסודי, ומהן שתי שעות שהייה שבועיות.

- ❖ **על פי נתונים שהעבירה ישראל לארגון ה-OECD ומתפרסמים בדוח החינוך השנתי של הארגון, Education at a Glance, בשנת 2019 עבדו מורים בישראל בין 1,225 שעות שנתיות בחינוך היסודי ל-1,198 שעות בחטיבה העליונה.** 68% משעות העבודה בחינוך היסודי, 59% מן השעות בחטיבת הביניים ו-52% מן השעות בחטיבה העליונה הן שעות הוראה. המורים נדרשים להיות נוכחים בבית הספר בכל שעות העבודה שלהם.
- ❖ הפרסום השנתי האמור של ה-OECD מספק נתונים רבים על מבנה משרת המורה במדינות ה-OECD ובכלל זה על היקף המשרה של מורים, שעות העבודה שלהם בבית הספר, שעות ההוראה, שבועות הלימוד וימי הלימוד בשנה. **מסמך זה הוא בסיס הידע העיקרי שעליו התבססה סקירה זו; עם זאת, לגבי מדינות רבות לא מובאים חלק מהנתונים.** נתוני ה-OECD מעידים שיש הבדלים גדולים בין מערכות חינוך במדינות שונות מבחינת מבנה משרת המורה, מספר השעות בכל אחת מהקטגוריות המוצגות והיחס ביניהן.
 - בין המדינות שיש עליהן נתונים, המדינות שבהן משרת המורה היא הגדולה ביותר מבחינת היקף השעות הכללי הן צ'ילה, שווייץ ואיסלנד. המדינות שבהן מספר שעות הנוכחות בבית הספר הוא הגדול ביותר הן צ'ילה, דנמרק, איסלנד וליטא. **בישראל מספר השעות למשרת מורה הוא הנמוך ביותר בין מדינות ה-OECD שיש בעבורן נתונים. מבחינת שעות הנוכחות בבית הספר ישראל דומה לממוצע ה-OECD.**
 - בממוצע שיעור שעות הנוכחות בבית הספר מכלל שעות המשרה של מורה במדינות ה-OECD שעבורן דווח על נתונים הוא 76%. שלא כמו בישראל, ברוב המדינות הללו יש הבדל בין שעות העבודה הכלליות לשעות הנוכחות בבית הספר. ממצא בדבר דרישת מימוש כל שעות העבודה של מורים בבית הספר קיים רק לגבי שתי מדינות נוספות מלבד ישראל: ליטא ודנמרק.
 - השיעור הממוצע של שעות ההוראה משעות המשרה במדינות ה-OECD הוא 46%. **שיעור שעות ההוראה משעות המשרה בישראל, 59% בחטיבת הביניים, גבוה מהשיעור בשאר המדינות, אך שיעור שעות ההוראה מכלל שעות הנוכחות בבית הספר דומה לממוצע ה-OECD – 60% בחטיבת הביניים.**
- ❖ סקר טאליס (TALIS – The Teaching and Learning International Survey) שעורך ה-OECD אחת לחמש שנים מציג נתונים על עבודת מורים על בסיס דיווחי המורים עצמם. נתוני הסקר מציגים תמונה משלימה לנתוני Education At a Glance וממצאיו תואמים במידה רבה את הממצאים שם.
 - ישראל היא מהמדינות שבהן מספר שעות העבודה של המורים בחטיבות הביניים נמוך במידה ניכרת – 32.6 שעות שבועיות לעומת 38.8 בממוצע במדינות ה-OECD;
 - מספר שעות ההוראה השבועיות בישראל (21.4 שעות) גבוה רק במעט מהממוצע ב-OECD (20.6 שעות);
 - בשל מספר שעות העבודה השבועיות הנמוך, שיעור הזמן המוקדש להוראה מכלל שעות העבודה השבועיות בישראל (66%) הוא מהגבוהים בקרב מדינות ה-OECD, והממוצע בהן הוא 53%.
- ❖ במסמך נסקרים, ככמה מקרי בוחן, מדינות שעל פי הנתונים ההשוואתיים בדוח EAG נכללו במשרת המורה בהן שעות עבודה שאינן בהכרח שעות נוכחות בבית הספר. כאמור, המדינות שנסקרו הן סקוטלנד, שבדיה,

ספרד, נורבגיה וצרפת. עוד מוצג מידע על אנגליה, שהיא דוגמה למודל נוסף של יצירת גמישות מסוימת בשעות העבודה של מורים.

❖ במדינות שנסקרו **שעות המשרה של מורים ושעות הנוכחות שלהם קבועות בחקיקה (לרוב בהקשר של שעות עבודה במגזר הציבורי וכן שעות הוראה בבתי ספר), בהסכמים ובהוראות המסדירים את תנאי עבודתם של מורים**. בכל המדינות האמורות מלבד צרפת מצוינות במפורש בהסכמי העבודה שעות עבודה שבהן המורה איננו מחויב להיות נוכח בבית הספר אם הדבר איננו נדרש לצורך הפעילות, ונקבעות משימות מוגדרות שעל המורה לבצע בשעות העבודה שאינן שעות נוכחות בבית הספר. עם זאת, **יש הבדלים ניכרים בין המדינות באופן הארגון של שעות אלו, ביחס שבין מספר שעות שהייה בבית הספר לשעות העבודה שהן מעבר לשעות הנוכחות בבית הספר ובמידת האוטונומיה שיש למורים בנוגע לשימוש בשעות אלה**.

❖ להלן כמה דוגמאות למידע בנושא זה המפורט במסמך: **בסקוטלנד**, מתוך 35 שעות עבודה שבועיות, 5 שעות ישמשו לפעילויות שונות על פי צרכי בית הספר בהתאם להחלטת ההנהלה; אם נוכחות המורה בבית הספר איננה נדרשת לצורך ביצוע פעילויות אלה הוא רשאי לבצע אותן בזמן ובמקום על פי בחירתו תוך יידוע הגורם המנהל הרלוונטי. **בשבדיה** כ-400 מתוך 1,767 שעות עבודה שנתיות מוגדרות שעות מבוססות אמון שמיועדות לעבודת הכנה לפני השיעורים ולאחריהם, לפעילויות לא פורמליות של עובדי הוראה עם תלמידים ועם הורים ופיתוח מקצועי ואישי של עובדי הוראה. **בספרד** 7.5 שעות מתוך 37.5 שעות העבודה השבועיות מיועדות לעבודה מחוץ לבית הספר, לרבות הכשרה ופיתוח מקצועי של המורים, הכנה של שיעורים, בדיקת עבודות ומבחנים, פגישות, הערכה או פעילויות שמחוץ לתוכנית הלימודים עם תלמידים. **בנורבגיה** מורה מחויב בעד 37.5 שעות נוכחות בשבוע בבית הספר; יתר שעות העבודה (1.5 שעות ביום לפחות) משמשות לפי צרכיו ושיקול דעתו, בבית הספר או בבית. **בצרפת** היקף שעות המשרה נקבע בהתאם לחקיקה ולהסכמים החלים על כלל עובדי שירות המדינה. החקיקה והצווים הנוגעים לעבודת המורה מגדירים את שעות ההוראה בחינוך היסודי והעל יסודי וכן את שעות שהייה בחינוך היסודי. נראה כי ביתר השעות המורה אינו מחויב בהכרח להיות נוכח בבית הספר ואין הסדרה ברורה בנוגע לתפקידי המורה בהן.

❖ **באנגליה** נמצא מודל אחר של גמישות בשעות ההוראה, ולפיו אף שנקבעו שעות משרה של מורים (1,265 שעות שנתיות) הם מחויבים בעבודה מעבר לשעות אלה אם הדבר נדרש על מנת לבצע את המשימות הכרוכות בעבודתם ולצורך ביצוע מטלות תומכות הוראה. שעות עבודה אלה משמשות לפי צרכיו ושיקול דעתו של המורה, וההסכם אינו מגדיר אם על המורים לבצע אותם בתוך בית הספר או מחוץ לבית הספר. בפועל מורים באנגליה עובדים שעות מרובות ביחס לעמיתיהם במדינות אחרות וחלק ניכר מאותן שעות הוא מחוץ לשעות העבודה הרגילות, בערבים ובסופי השבוע. על רקע זה מקדם משרד החינוך הבריטי מדיניות של שעות גמישות, שנועדה להפוך הסדרים שונים של העסקה גמישה, לרבות עבודה מהבית, כשהדבר מתאפשר, לפורמליים ולנפוצים יותר.

1. מבוא: מבנה משרת המורה והשפעתו על עבודת המורה

מבנה משרת המורה, כלומר מספר השעות הכלולות במשרה מלאה של מורה וחלוקתן בין שעות המוקדשות להוראה בכיתה ושעות המוקדשות לפעילויות תומכות הוראה בתוכן השתתפות בהכשרה ובפיתוח מקצועי, הוא אחד האינדיקטורים המשמעותיים לבחינת מערכות חינוך. למבנה המשרה וליחס בין מספר שעות העבודה של מורים לשעות ההוראה שהם מחוייבים בהן חשיבות בכמה היבטים:

- הדרישות ממורים והתפקידים השונים המוטלים עליהם במסגרת משרתם ומידת היכולת שלהם לבצע את המטלות תומכות ההוראה במסגרת שעות המשרה שלהם משפיעות על שביעות הרצון של מורים ועל תחושת העומס והלחץ שהם חווים במסגרת עבודתם;
- למבנה המשרה ולמידת האוטונומיה והגמישות של המורים השפעה על האטרקטיביות של משרת ההוראה עבור כוח אדם איכותי וקבוצות אוכלוסייה שונות דוגמת אמהות לילדים קטנים;
- מספר שעות המשרה של מורים בצירוף שכר המורים הוא אחת האינדיקציות להיקף ההשקעה של מדינות שונות בחינוך.¹

משרת המורה ומשבר הקורונה

חשוב להדגיש כי אף שלמגיפת הקורונה וסגירת בתי הספר ללמידה פנים אל פנים לחודשים ארוכים ישנה השפעה מהותית על אופן ביצוע תפקיד המורה כיום, ועשויות להיות לכך השלכות ארוכות טווח על עבודת המורה, המסמך הנוכחי סוקר את מבנה משרת המורה על-פי הנהלים וההסכמים המסדירים אותה דרך קבע. בשלב זה אין בידינו מידע על מדינות שבהן הוחלט לערוך שינויים קבועים במבנה משרת המורה בעקבות התפרצות המשבר. ככל שיתקבל מידע מסוג זה הוא ייכלל בדוח הסופי בנושא.

ביצוע מטלות תומכות למידה מהווה חלק מעבודתם של המורים במסגרת תנאי העסקתם. על פי בדיקת ה-OECD בין המטלות תומכות הלמידה הנדרשות ממורים בחטיבות הביניים ברוב המדינות או בכולן: הכנה לשיעורים, הערכה ובדיקה של עבודת התלמידים, ביצוע מטלות מינהליות הקשורות בלמידה, קשר עם הורים והשתתפות בישיבות צוות ובפעילויות פיתוח מקצועי. מנגד מטלות אחרות בהן השגחה על תלמידים בזמן ההפסקה, ביצוע תפקידי ריכוז בבית הספר, הוראה של יותר שעות, ייעוץ לתלמידים, השתתפות בפעילויות חינוך בלתי פורמלי,

¹ OECD, Education at a Glance 2020, [Indicator D4. How much time do teachers and school heads spend teaching and working?](#)

חינוך כיתה והדרכה ותמיכה של מורים חדשים אינם נדרשים ממורים ברוב המדינות (אף כי הם עשויים להיות מחוייבים ברמת בית הספר) ומתבצעים על פי רצון המורה לרוב תוך קבלת תוספת שכר או פיצוי אחר בתנאי ההעסקה דוגמת הפחתת שעות הוראה.²

שעות עבודה ארוכות ודרישות מרובות ממורים נקשרים לעיתים קרובות לשחיקה, לחוסר שביעות רצון ולפרישה מוקדמת ממקצוע ההוראה. חוקרים מהמכון לחינוך של יוניברסיטי קולג' לונדון בחנו במחקר שהתפרסם לאחרונה את הקשר בין שעות העבודה שמורים מקדישים לעבודתם בכלל ולמטלות מסוימות במסגרתן לרמות שביעות הרצון והלחץ שמורים מעידים עליהם. זאת על בסיס נתוני סקר טאליס 2018 (ראו בהרחבה סעיף 3.2 להלן) שבמסגרתו נשאלו מורים על היקף שעות העבודה שלהם ומשך הזמן שהם מקדישים למשימות הכרוכות בה ועל שביעות הרצון שלהם ורמת הלחץ שהם חווים מעבודתם. על פי החוקרים **נמצאה התאמה בין שעות עבודה ארוכות של מורים לבין רמות גבוהות יותר של לחץ בעבודה ושביעות רצון פחותה** זאת בכל המדינות שנבדקו.³ הקשר חזק במיוחד עבור מורים שעובדים למעלה מ-50 שעות בשבוע. בין המטלות שהגדלת מספר שעות העבודה שמוקדש להן הגדיל את תחושת הלחץ של מורים – הערכה ומתן ציונים והכנה לשיעורים. מנגד לא נמצא קשר בין מספר שעות ההוראה לתחושת לחץ של מורים והקדשת זמן רב יותר לפעילויות מסוימות, כגון עבודת צוות ושיתופי פעולה עם עמיתים ופיתוח מקצועי, אף הקטינה את תחושת הלחץ והגדילה את שביעות הרצון בקרב המורים.⁴

מחקרים שנערכו בישראל מעידים אף הם כי לעומס ולחץ של מורים – שאחד הגורמים המרכזיים שלהם הוא ריבוי תפקידים ומטלות שלא בהלימה לשעות העבודה, צפיפות בשעות ההוראה והעדר גמישות בניהול הזמן – יש השלכות שליליות על מערכת החינוך. בין התוצאות השליליות שצוינו בהקשר זה: היעדר פנאי לעיסוק בתכנים חינוכיים וערכיים, פגיעה בתהליכי הוראה ולמידה ובאיכות ההוראה פגיעה באקלים בית הספר, בשיתופי הפעולה ובעבודת הצוות בין המורים לצד פגיעה במורים עצמם ובמוטיבציה שלהם ללמד וביכולת שלהם לאזן בין חיי המשפחה שלהם לעבודתם המביאה להיעדרויות מרובות של מורים ולעיתים לפרישה מן ההוראה. חלק מהעומס והלחץ על מורים נקשר במחקרים אלה ישירות לשינויים במבנה שבוע העבודה של מורים ובאופי עבודתם במסגרת רפורמת "אופק חדש" ו"עוז לתמורה" (ראו הרחבה להלן). יש לשים לב כי אחד מבין המחקרים הנזכרים נערך עבור

² OECD, Education at a Glance 2020, [Indicator D4. How much time do teachers and school heads spend teaching and working?](#), Table D4.3. Tasks of teachers, by level of education (2019)

³ המחקר התמקד במדינות דוברות האנגלית שהשתתפו בסקר טאליס: אוסטרליה, אלברטה-קנדה, אנגליה, ניו זילנד וארצות הברית.

⁴ John Jerrim, Sam Sims, Teacher workload and well-being. New international evidence from the OECD TALIS study, UCL Institute of Education, November 2020.

הסתדרות המורים וכלל מדגם מצומצם של 30 מורים.⁵ נציין כי כפי שנראה להלן, ועל פי ממצאי סקר טאליס מספר שעות העבודה של מורים בישראל נמוך במידה ניכרת מממוצע ה-OECD.

על פי נתוני סקר אקלים וסביבה פדגוגית שנערך במסגרת מבחני המיצ"ב כ-75% מהמורים בחינוך היסודי ו-65% מן המורים בחטיבה העליונה חשים שמוטל עליהם עומס עבודה כבד מדי. במקביל כ-90% מן המורים בכל שלבי החינוך מדווחים על שביעות רצון מעבודתם כמורים. בשנים האחרונות לא חל כמעט שינוי בשיעור המורים המדווחים על עומס עבודה כבד בחטיבת הביניים אך שיעור זה בחינוך היסודי ובחטיבה העליונה ירד במקצת. לשם השוואה, בשנת 2012 כ-82% מן המורים בחינוך היסודי וכ-71% מן המורים בחטיבה העליונה חשו שמוטל עליהם עומס עבודה כבד מדי.⁶

על פי נתוני סקר טאליס שנערך בשנת 2018 בקרב מורים בחטיבת הביניים 46.4% מן המורים בישראל דיווחו על תחושת לחץ גבוהה או בינונית בעבודתם. שיעור המורים המדווחים על תחושת לחץ בעבודתם בישראל נמוך במקצת מממוצע ה-OECD בשאלה זאת – 48.7% מן הנשאלים.⁷

אחד הפתרונות שהוצעו בהקשר של שיפור תנאי ההעסקה של מורים ושביעות הרצון שלהם מעבודתם הוא הגדלת הגמישות בעבודתם של מורים. לגמישות בעבודתם של מורים כמה משמעויות: עבודה במשרה חלקית (הרווחת כיום גם בישראל), גמישות בימי העבודה, במועד תחילת העבודה וסיומה, חלוקת משרת הוראה אחת בין כמה עובדים (jobshare) ועוד. בין אפשרויות אלה נכללת הגמישות במקום העבודה, כלומר מתן אפשרות למורים לעבודה מהבית או במקום אחר בשעות שבהן אינם נדרשים לנוכחות בבית הספר במסגרת עבודתם.

סקירת ספרות שנעשתה במסגרת מיזם ממשלתי לקידום גמישות בעבודתם של מורים באנגליה (ראו הרחבה בסעיף 4.6 להלן) ציינה כי שהעדויות המחקריות לגבי גמישות במקום העבודה של מורים והאפשרות לעבודה מהבית הן מועטות, אך ככלל לגמישות בעבודתם של מורים נמצאו השפעות חיוביות בהן גידול במוטיבציה ובמחויבות של העובדים, פחות היעדרויות ויחסים טובים יותר במסגרת העבודה. עם זאת נמנו חסמים משמעותיים בהקשר זה ובתוכם חוסר מודעות ונכונות של הנהלת מוסדות חינוך לאפשרות של גמישות בשעות העבודה, קשיים לוגיסטיים הקשורים במערכת השעות של בית הספר, חשש מהשפעה שלילית על איכות ההוראה בעיקר

⁵ יפה בוסקילה ותמר חן לוי, [מורים בלי אוויר: מיפוי גורמי הלחץ בעבודת המורים](#), גילוי דעת – כתב עת רב-תחומי לחינוך, חברה ותרבות, מכללת סמינר הקיבוצים, גליון מספר 16, חורף תש"ף 2020. פרופ' יזהר אופלסקה, עומס בעבודת המורה פרשנות, גורמים, השפעות ותכנית פעולה – דו"ח מחקר המוגש להסתדרות המורים, אוניברסיטת תל-אביב, החוג למדיניות ומינהל בחינוך, 2012.

⁶ משרד החינוך, רשות ארצית למדידה והערכה, [דוח אקלים וסביבה פדגוגית – מיצ"ב תשע"ט](#), דצמבר 2019. עמ' 17.

⁷ OECD, TALIS 2018 Results (Volume II) : Teachers and School Leaders as Valued Professionals, [Chapter 2 Boosting the prestige and standing of the profession](#), Figure II.2.8. Teachers' experience of stress in their work

בשל ריבוי מורים העובדים עם ילד/כיתה אחת וחשש מפגיעה במסלולי קריירה, קידום ופיתוח מקצועי של המורים שבחרים לעבוד בשעות גמישות בשל נוכחות פחותה שלהם בבית הספר. כן הובאו עדויות מפינלנד שבה למורים יש אוטונומיה ניכרת בקביעת שעות ואופן העבודה שלהם מעבר לשעות ההוראה המחייבות. לפי עדויות אלה, הגמישות הניתנת למורים נתפסת על ידיהם כמשאב המגדיל את שביעות הרצון שלהם, משפר את תפקודם והמוטיבציה שלהם ומאפשר להם לעמוד טוב יותר במטלות השונות הכרוכות בעבודתם, להגיב למצבים שאינם צפויים ולאזן טוב יותר בין דרישות עבודתם לחייהם הפרטיים.⁸

על רקע דברים אלה נבחן במסמך שלהלן את משרת המורה במדינות שונות תוך התמקדות מחד ביחס בין שעות העבודה ושעות הנוכחות בבית הספר לשעות ההוראה, כלומר היקף הזמן שניתן למורה במסגרת משרתו לביצוע מטלות תומכות למידה ומאידך בשעות עבודה שהמורה איננו נדרש להיות בהן בבית הספר. כן יפורטו ההסדרים הנוגעים לשעות עבודה מחוץ לבית הספר והמטלות שעל המורים לבצע במסגרתן בכמה מדינות שבהם נמצאו הסדרים מסוג זה.

2. מבנה שבוע העבודה של מורים בישראל

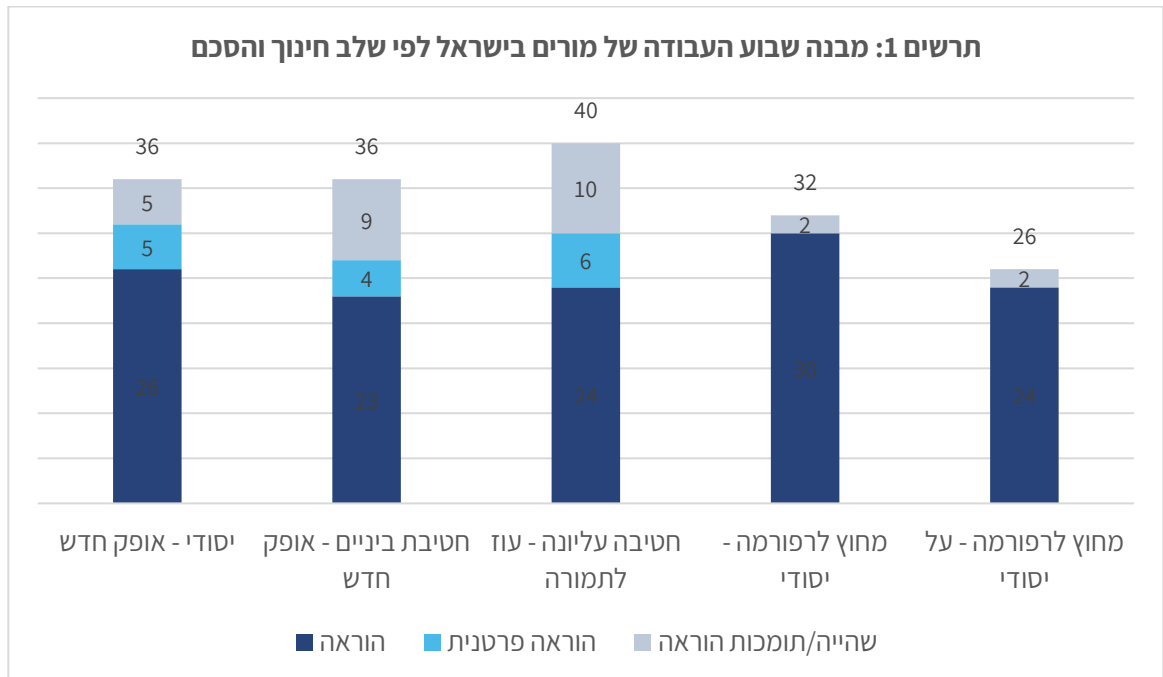
מבנה שבוע העבודה של מורים, כלומר מספר השעות שעליהם להקדיש למרכיבים שונים בעבודתם כולל: הוראה בכיתה, הוראה פרטנית, משימות שונות הקשורות בהוראה דוגמת: שיחות עם מורים ועם תלמידים, הכנת שיעורים, בדיקת מבחנים, שיעורי בית ועבודות ושיבות מורים קבוע בהסכמי העבודה השונים של המורים.

הסכמים אלה קובעים ככלל, כי כל ההיבטים השונים של עבודת המורה יכללו במסגרת עבודתו של המורה בבית הספר. במקביל עולות לעיתים קרובות טענות כי מורים נדרשים למשימות רבות מחוץ לשעות עבודתם בבית הספר וכי הם מקדישים לכך זמן ניכר. עם זאת אין בידינו נתונים ברורים בעניין זה.

כיום, רוב המורים בישראל פועלים במסגרת אחד מהסכמי העבודה של מורים - אופק חדש לעובדי הוראה בחינוך הקדם יסודי, היסודי ובחטיבות הביניים ועוז לתמורה בחינוך העל יסודי. הסכמים אלה מסדירים את מבנה שבוע העבודה של מורים ומבחינים בין שעות הוראה פרונטאלית, שעות הוראה פרטנית ושעות שבהם המורה עוסק בפעילויות חינוכיות נוספות בתוך בית הספר במסגרת שעות העבודה שלו. עם זאת הם קובעים תמהיל שונה במקצת של שעות אלה ואופן הניצול שלהם, במיוחד בהיבט של שעות תומכות הוראה. תקנון שירות עובדי הוראה של משרד החינוך שהיה בתוקף קודם לחתימת הסכמי העבודה של מורים ומסדיר את עבודתם של מורים שההסכם אינו חל עליהם מבחין בין שעות הוראה לשעות שהייה בבית הספר לצורך פעולות חינוכיות שאינן הוראה.

⁸ UK Department of Education, [Exploring flexible working practice in schools – Literature review](#), January 2019.

בתרשים שלהלן סיכום מבנה שבוע העבודה של מורים לפי הסכמי השכר השונים:

2.1 מבנה שבוע העבודה של מורים בהסכם אופק חדש

הסכם "אופק חדש" נחתם בין משרד החינוך להסתדרות המורים במרס 2008 ומסדיר את תנאי עבודתם של עובדי הוראה בחינוך הקדם-יסודי, בחינוך היסודי ובחטיבות הביניים.⁹ בשנת 2019 למעלה מ-90% מהמורים בחינוך היסודי ובחטיבת הביניים הועסקו לפי תנאי "אופק חדש".¹⁰ על פי הסכמי "אופק חדש" שבוע העבודה של מורים בנוי משלושה סוגים של שעות עבודה:

- **שעות הוראה פרונטליות** בהן נמצא המורה מול הכיתה
- **שעות הוראה פרטניות** שבהן עובד ההוראה עובד עם תלמידים באופן פרטני או בקבוצה קטנה של עד חמישה תלמידים
- **שעות שהייה** שבהן המורה שוהה בבית הספר למטרות ישיבות, הכנת חומרי למידה, מפגשים עם הורים ובדיקת עבודות ומבחנים.

בכל שעות העבודה של מורים עליהם להיות נוכחים בבית הספר.

מורים בחינוך היסודי במשרה מלאה נדרשים לעבוד כל שבוע 26 שעות הוראה פרונטליות, 5 שעות הוראה פרטניות ו-5 שעות שהייה ובסה"כ 36 שעות עבודה שבועיות.

⁹ מרכז המחקר והמידע של הכנסת, [מעמד המורה בישראל ובמדינות ה-OECD - הכשרה, הסמכה, שכר ותנאי עבודה](#), כתיבה: אתי וייסבלאי, אפריל 2013.

¹⁰ משרד החינוך, מינהל כלכלה ותקציבים, אגף א' כלכלה וסטטיסטיקה, [מערכת החינוך בישראל בראייה השוואתית בינלאומית](#) על פי Education at a Glance (EAG) 2020, 8 בספטמבר 2020. עמ' 49

מורים במשרה מלאה בחטיבת הביניים נדרשים לעבוד בכל שבוע 23 שעות הוראה פרונטאליות, 4 שעות הוראה פרטניות ו-9 שעות שהייה – בסה"כ 36 שעות הוראה שבועיות.

שבוע העבודה של מורים בחלקיות משרה יתחלק בין שעות פרונטאליות, שעות פרטניות ושעות שהייה בהתאם להיקף משרתם.

כן נקבעה למורים מכסה שנתית של שעות פעילות בית ספרית לביצוע פעילויות פדגוגיות שונות, כגון אספות הורים ותלמידים מסיבות סיום ופעילויות בבית הספר לאחר שעות העבודה הרגילות שבגינן הם יהיו זכאים לתגמול. המכסה שנקבעה בהסכם היא בת 36 בשנה, 18 שעות עבור כל מחצית שנת לימודים – עד 4 שעות לאספה בית ספרית כללית; עד 8 שעות לאספת הורים ותלמידים פרטנית ועד 6 שעות לפעילויות לאחר שעות העבודה הרגילות בבית הספר כגון מסיבות סיום וכד'.¹¹

2.2 מבנה שבוע העבודה של מורים בהסכם "עוז לתמורה"

הסכם "עוז לתמורה" נחתם עם מורים בארגון המורים העל-יסודיים בשנת 2011 ומיושם במערכת החינוך החל משנת הלימודים תשע"ב.¹² רפורמת עוז לתמורה בחטיבה העליונה חלה בשנת 2019 על 81% מהמורים במשרה מלאה, לעומת 41% מהמורים ב-2016.¹³

על פי ההסכם קבוע בסיס המשרה של מורה במשרה מלאה הוא 40 שעות שבועיות. ההרכב של 40 השעות השבועיות כולל:

- 24 שעות הוראה פרונטלית הכוללות:

א. שעות ההוראה בפועל כגון: כיתת אם, קבוצת לימוד, קבוצת לימוד במעבדה.

ב. שעות תפקיד כגון: שעות חינוך, הכנה לבגרות, שעות תפקיד של בעלי תפקידים.

- **6 שעות פרטניות** בהן יעבוד המורה עם קבוצה של עד 3 תלמידים. השעות הפרטניות ישמשו לפי ההסכם לצורך מתן תגבור לימודי, הרחבה והעמקה למגוון תלמידים ולהעמיק את השיח המשמעותי בין המורה לתלמידיו;

- **10 שעות תומכות הוראה** בהן ישהה המורה בבית הספר ויעסוק בפעילויות הבאות: ישיבות עבודה (2 שעות שבועיות), השתלמויות צוותיות (2 שעות שבועיות), שיחות עם

¹¹ משרד החינוך, מינהלת אופק חדש, [אופק חדש – מפנה בחינוך בישראל: חוברת מידע לעובד ההוראה](#); משרד החינוך, פורטל עובדי הוראה, [מבנה שבוע עבודה – אופק חדש](#), כניסה ב-3 באוגוסט 2020.

¹² מרכז המחקר והמידע של הכנסת, [מעמד המורה בישראל ובמדינות ה-OECD – הכשרה, הסמכה, שכר ותנאי עבודה](#), כתיבה: אתי וייסבלאי, אפריל 2013.

¹³ מרכז המחקר והמידע של הכנסת, [המורים במערכת החינוך בישראל](#), כתיבה: אלירן זרד, יוני 2019. משרד החינוך, מינהל כלכלה ותקציבים, אגף א' כלכלה וסטטיסטיקה, [מערכת החינוך בישראל בראייה השוואתית בינלאומית](#) על פי Education at a Glance (EAG) 2020, 8 בספטמבר 2020. עמ' 49

הורים (1 שעות שבועיות), הכנת חומרי הוראה, בדיקת עבודות ומבחנים (5 שעות שבועיות). למנהל בית הספר סמכות לשנות את תמהיל פעילויות אלה כל עוד היחס נשמר בממוצע חודשי.

מורים הממלאים תפקידים שונים בבית הספר, כגון סגן מנהל, רכז שכבה, רכז חינוך חברתי ועוד זכאים לבצע את תפקידים במקום חלק משעות ההוראה הפרונטלית ו/או הפרטנית בהתאם לכללים שנקבעו לגבי כל אחד מהתפקידים.¹⁴

2.3 מורים מחוץ לרפורמות "אופק חדש" ו"עוז לתמורה"¹⁵

עובדי הוראה שאינם כלולים במסגרת אחת מן הרפורמות, דוגמת עובדי הוראה בחינוך המוכר שאינו רשמי ועובדים שאינם עומדים בתנאי הסף להצטרפות לרפורמות, מועסקים בהתאם לתקנון שירות עובדי הוראה של משרד החינוך.

התקנון מגדיר משרה מלאה של מורה בבית הספר היסודי – 30 שעות הוראה שבועיות ובחינוך העל-יסודי, כולל חטיבות הביניים והחטיבה העליונה 24 שעות הוראה שבועיות. בנוסף לכך מחייב התקנון את המורים במשרה מלאה בשתי שעות שהייה שבועיות שבהן עליהם לשהות בין כותלי המוסד החינוכי לצורך פעילות חינוכית.

על פי התקנון, תוכן הפעילות בשעות השהייה יוקדש להגשמת שתי המטרות הבאות: טיפול בתלמידים חלשים במוסדות החינוך במגמה למנוע נשירה ולהקל על המעבר של תלמידים ממסגרת למסגרת וטיפול הקשר של עובדי ההוראה עם ההורים ועם הקהילה ועידוד התלמידים לפעולות התנדבות למען הקהילה. הפרק העוסק בשעות השהייה דן בהרחבה בפעולות שיש לבצע במסגרת שעות אלה.¹⁶ התגמול עבור שעות השהייה מגולם מאז שנת 1994 בתוך טבלאות השכר של המורים שקיבלו תוספת של 10% לשכרם עבור פעילות זאת.

¹⁴ הסכם קיבוצי כללי ליישם רפורמת "עוז לתמורה" בחטיבות העליונות, 14 באוגוסט 2011. משרד החינוך, [חוזר לבעלויות תשע"ב ב'7/](#). [יישום רפורמת "עוז לתמורה" ביישום חלקי וביישום מלא](#), 6 בדצמבר 2011.

¹⁵ משרד החינוך, הלשכה לתנאי שירות עובדי הוראה, [תקנון שירות עובדי הוראה, פרק 1.17 – תוספת שהייה](#), כניסה ב-16 באוגוסט 2020.

¹⁶ בין השאר, מובאת רשימת פעולות שלא בתחום ההוראה שעל הצוות החינוכי לבצע לשם השגת מטרותיהן של שעות השהייה ובתוכן: פגישות לשיחות אישיות של עובדי הוראה עם תלמידים בודדים ועם הוריהם, הכנת חומר לימודי מותאם להרכב הכיתה ורמת התלמידים בכל שלבי החינוך, פגישות עבודה עם עובדים סוציאליים, קציני ביקור סדיר, מומחים ופסיכולוגיים ועוד.

מבנה משרת מורה בישראל במבט בינלאומי¹⁷

על פי נתוני ה-OECD לשנת 2019 משרת מורה בישראל כוללת 1,225 שעות בחינוך היסודי, 1,177 שעות בחטיבת הביניים ו-1,198 שעות בחטיבה העליונה. כל שעות המשרה של מורים הן שעות נוכחות בבית הספר. שעות ההוראה של מורים:

- 835 שעות שנתיות בחינוך היסודי, כ-68% מכלל שעות המשרה;
- 694 שעות בחטיבת הביניים, כ-59% משעות המשרה;
- 623 שעות בחטיבה העליונה, כ-52% משעות המשרה.

ממוצע שעת העבודה של מורה ליום על-פי נתונים אלו דומה בחינוך היסודי והעל יסודי: כ-6.8 שעות ביום. בחינוך היסודי בממוצע 4.6 מבין שעות אלה הן שעות הוראה ו-2 הן שעות שהייה, בחטיבות הביניים 4 שעות בממוצע משעות אלה הן שעות הוראה ו-2.8 שעות שהייה ובחטיבה העליונה 3.6 שעות בממוצע משעות אלה הן שעות הוראה ו-3.3 שעות שהייה.

נציין כי נתונים אלו כפי שדווחו על-ידי ישראל ל-OECD אינם תואמים את הגדרות שבוע העבודה של מורים בישראל על-פי ההסכמים, כפי שתוארו לעיל. על פי משרד החינוך, החישוב משוקלל על-פי תמהיל המורים העובדים בחוזה העסקה ברפורמה חדשה ולמורים הנמצאים בהסכם 'טרם הרפורמה' ולפי שיעור מורות אם וגיל באותה שנה.¹⁸

מנתונים על מספר שעות העבודה של מורים ומספר השעות שמורים מקדישים לפעילויות השונות הכרוכות בתפקידם כמורים על פי **סקר טאליס 2018** (ראו הרחבה בסעיף 3.2 להלן) עולה כי מורים בישראל מקדישים 32.8 שעות בממוצע לעבודתם, בתוכן כ-21.4 שעות להוראה. התבוננות במספר שעות ההוראה שמורים מקדישים לפעילויות אלה מלמדת כי מורים בישראל מקדישים זמן גבוה מן הממוצע לשיבות צוות בית הספר (3.1 שעות בשבוע לעומת 2.7 שעות בממוצע במדינות ה-OECD), לפגישות אישיות עם תלמידים (2.8 שעות בשבוע לעומת 2.2 שעות בממוצע במדינות ה-OECD), לפעילויות פיתוח והכשרה מקצועית (2.2 שעות בשבוע לעומת 1.7 שעות בממוצע במדינות ה-OECD) ולקשר עם הורים (1.8 שעות בשבוע לעומת 1.4 שעות בממוצע במדינות ה-OECD). מנגד הם מקדישים זמן נמוך מן הממוצע להכנת השיעורים ולבדיקת שיעורי בית, מבחנים ועבודות (5.2 שעות בשבוע להכנה לשיעורים ו-3.9 שעות לשיעורי בית לעומת 6.5 שעות בשבוע ו-4.2 שעות בממוצע בהתאמה במדינות ה-OECD).¹⁹

¹⁷ OECD, Education at a Glance 2020, [Indicator D4. How much time do teachers and school heads spend teaching and working?](#), Tables D4.1-2. Organisation of teachers' working time (2019), p. 423-4.

¹⁸ משרד החינוך, מינהל כלכלה ותקציבים, אגף א' כלכלה וסטטיסטיקה, [מערכת החינוך בישראל בראייה השוואתית בינלאומית](#) על פי Education at a Glance (EAG) 2020, 8 בספטמבר 2020. עמ' 49

¹⁹ OECD, TALIS 2018 Results (Volume I): Teachers and School Leaders as Lifelong Learners, Chapter 2 Teaching and Learning for the Future, [Table I.2.27: Teachers' working hours](#).

מבנה המשרה של מורים בישראל לפי שלבי חינוך ²⁰			
חט"ע	חט"ב	יסודי	
1,198	1,177	1,225	כלל השעות למשרה
1,198	1,177	1,225	שעות נוכחות (עבודה בבית הספר)
100%	100%	100%	- % מכלל משרה
623	694	835	שעות הוראה
52%	59%	68%	- % מכלל משרה
575	483	390	שעות שהייה (נוכחות בביה"ס שאיננה הוראה)
--	--	--	שעות "גמישות" (שעות עבודה שאינן בהכרח בביה"ס)
37	37	38	שבועות לימוד בשנה
174	174	180	ימי לימוד בשנה
32	32	32	מומצע שעות לשבוע
6.9	6.8	6.8	מומצע שעות עבודה ליום
3.6	4.0	4.6	מומצע שעות הוראה ליום

3. נתונים על מבנה משרת המורה בהשוואה בין-לאומית

בפרק זה נבחן את מבנה משרת המורה בישראל בהשוואה למדינות ב-OECD, על-פי נתונים הזמינים בנושא. תחילה נציג השוואה של כלל המדינות שלגביהן קיימים נתונים עדכניים, תוך התמקדות בשלושה סוגי נתונים המדווחים על-ידי המדינות:

- היקף המשרה הכולל המוגדר למורים במדינות אלה (**שעות עבודה**);
- שעות עבודה הנדרשות להתקיים בבית-הספר (**שעות נוכחות**), הכוללות את זמן ההוראה ואת הזמן המוקדש למטלות נוספות);
- שעות המוקדשות להוראה (**שעות הוראה**).

בהמשך נציג באופן מפורט יותר כמה מדינות כמקרי בוחן, תוך התמקדות באופן בו מוגדרת משרת המורה בכל אחת מהמדינות ובחלוקת הזמן בין המטלות והתפקידים השונים הנכללים בה. בסקירה התמקדנו בעיקר במדינות שבהן, בניגוד לישראל, הנתונים ההשוואתיים מצביעים על מתן אפשרות למורים לעבוד חלק משעות העבודה שלהם מחוץ לבית הספר, ובכלים הרגולטוריים והארגוניים המאפשרים זאת. בין המדינות שמוצגות במסמך: סקוטלנד, שבדיה, נורבגיה, ספרד וצרפת.

בפרסומי ה-OECD בנושא חינוך מצויים שני מקורות מרכזיים להשוואה בין מבנה משרת המורה במדינות שונות. האחד – נתונים על מספר שעות העבודה השנתיות, שעות הנוכחות בבתי ספר

נדגיש כי מורים נשאלו לגבי משך הזמן שהם מקדישים לפעילויות שונות בשאלות נפרדות ולכן סיכום מספר השעות שהם מקדישים לכל אחת מהפעילויות עשוי להיות גבוה מזמן העבודה הכולל שדיווחו עליו.

²⁰ OECD, Education at a Glance 2020, [Indicator D4. How much time do teachers and school heads spend teaching and working?](#), Tables D4.1-2. Organisation of teachers' working time (2019), p. 423-4.

ושעות ההוראה השנתיות המופיעים בפרסום Education at a Glance (EAG) היוצא לאור מדי שנה. נתוני EAG מבוססים על דיווחי מדינות בהתאם להסדרה הנהוגה בכל מדינה, אך בחלק מהמדינות חסר מידע בתחומים אלה, בין אם משום שהתחום אינו מוסדר ובין אם בשל דיווח חסר של המדינות. המקור השני הוא סקר טאליס של ה-OECD שבמסגרתו נשאלים מורים בחטיבות הביניים על שעות העבודה שלהם ועל משך הזמן שהם מקדישים לפעילויות שונות בעבודתם.

3.1 נתוני דוח החינוך השנתי של ארגון ה-OECD על בסיס דיווחי המדינות

הפרסום השנתי של ה-OECD, Education at a Glance, מספק נתונים רבים על מבנה משרת המורה במדינות ה-OECD ובכלל זה היקף המשרה של מורים, שעות העבודה בבית הספר, שעות ההוראה, שבועות הלימוד וימי הלימוד בשנה.²¹ כמו כן, מספק המסמך מידע בנוגע לחובות ולמטלות השונות המוגדרות במסגרת משרת המורה בכל מדינה. **מסמך זה משמש כבסיס הידע העיקרי עליו נבסס סקירה זו, אך יחד עם זאת, עבור מדינות רבות לא מצויינים בו כלל הנתונים, דבר המקשה על ההשוואה בין כלל המדינות ומפחית מעט בערכה של ההשוואה בין המדינות הנותרות,** בין השאר בשל חישוב ממוצעי המדינות המדווחות בלבד.²²

מבין מדינות ה-OECD לא כללנו כלל בהשוואה זו את המדינות בהן לא קיים נתון לגבי היקף משרת המורה מבחינת שעות העבודה המלאות: קנדה, קוסטה ריקה, מקסיקו, ארצות הברית, ניו-זילנד, אוסטרליה, אירלנד, פינלנד, איטליה, סלובניה, יוון והקהילה הפלמית של בלגיה. יחד עם זאת, ממוצעי ה-OECD בנוגע לנתונים אחרים עשויים להתבסס גם על מדינות אלה, במידה ומסרו את הנתונים. העדר הנתון יכול לנבוע מבעיה בהעברתו, אך לפחות לגבי חלק מהמדינות הדבר נובע מהעדר הגדרה רשמית של מכסת שעות. זהו למשל, המצב בניו-זילנד, אך אין לנו מידע באשר למצב בשאר המדינות.²³

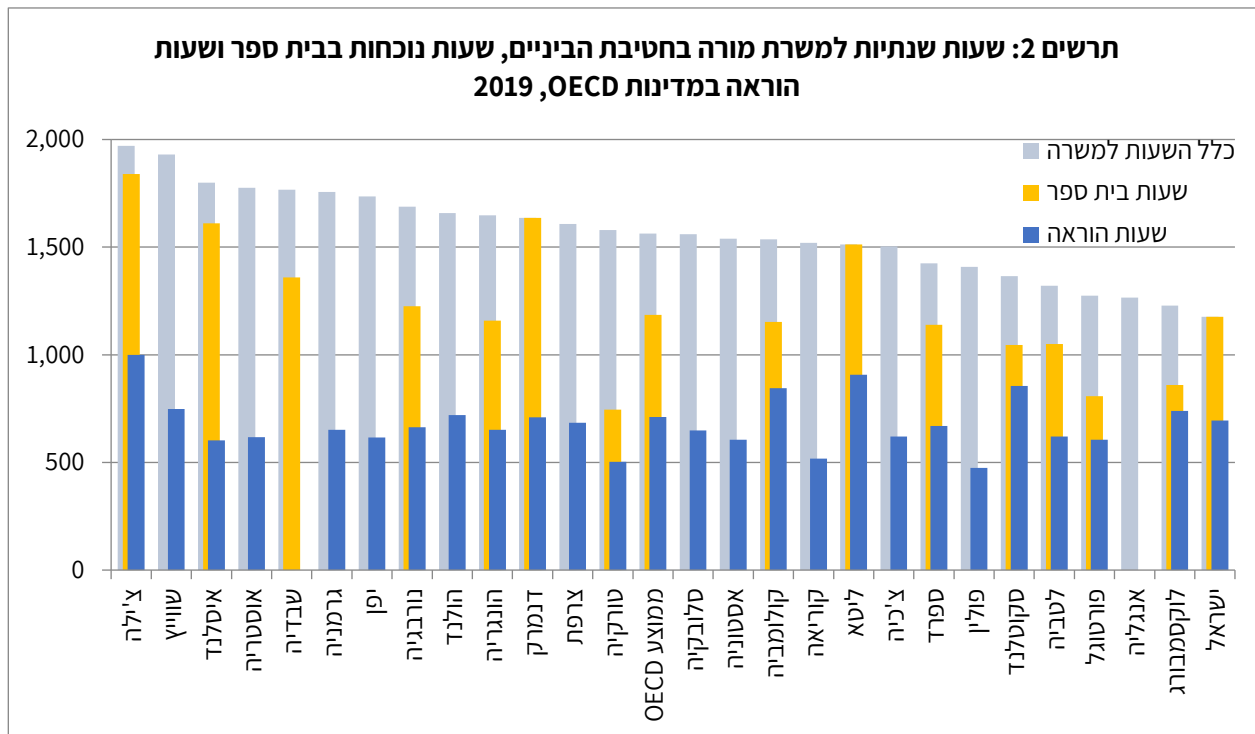
התרשים להלן מציג את היקף שעות העבודה הרשמיות (statutory) בשנה למשרת המורה, שעות הנוכחות השנתיות בבית הספר ושעות ההוראה השנתיות של מורי חטיבת הביניים במדינות ה-OECD (27 מדינות שלגביהן קיים נתון שעות העבודה למשרת מורה בחט"ב), לשנת 2019:²⁴

²¹ OECD, Education at a Glance 2020, [Indicator D4. How much time do teachers and school heads spend teaching and working?](#), pp. 408-27.

²² שם, עמ' 424.

²³ New Zealand Ministry of Education, [Secondary Teachers' Collective Agreement 2019-2022](#), Part Five: Hours of Work, June 13th 2019

²⁴ OECD, Education at a Glance 2020, [Indicator D4. How much time do teachers and school heads spend teaching and working?](#), Tables D4.1-2. Organisation of teachers' working time (2019), p. 423-4.

ניתן לראות כי קיים שוני גדול בין מערכות חינוך במדינות שונות מבחינת מבנה משרת המורה, גם מבחינת כמות השעות בכל אחת מהקטגוריות המוצגות וגם מבחינת היחס ביניהן.

מבחינת היקף המשרה, בישראל מספר השעות הנמוך ביותר למשרת מורה מבין מדינות ה-OECD הנכללות בתרשים. דבר זה נכון לא רק לגבי שלב חטיבת הביניים המוצג כאן, אלא לכל שלבי החינוך. ניתן לראות כי בשונה מישראל, ברוב המדינות ישנו הבדל בין שעות העבודה הכלליות לשעות הנוכחות בבית הספר. ממצא זה קיים רק בשתי מדינות נוספות מלבד ישראל: ליטא ודנמרק. מבחינת שעות הנוכחות בבית הספר ישראל דומה לממוצע ה-OECD, אך כאמור ממוצע השעות למשרה ב-OECD גבוה יותר.

נתוני שעות עבודה שנתיות בדיווחי מדינות שונות

נציין כי לדעת גורמי מקצוע במשרד החינוך, מהימנותו של נתון שעות העבודה הרשמיות למשרה (Total statutory working time) מוטלת בספק, כיוון שהנתון אינו מפורש באופן אחיד בכל המדינות ובשל כך נגרמים הבדלים בדיווח. ²⁵ יחד עם זאת, כפי שנראה להלן בפרק 4, ישנן מדינות בהן ההסדרים מצביעים בפירוש על הפרש בין שעות העבודה המתחייבות בבית הספר על פי ההסכמים לבין שעות המשרה הכלליות המוגדרות בחוק או בהסכמים ובחלקן מצוינות במפורש שעות אשר ניתן לבצען מעבר לשעות הנוכחות בבית הספר.

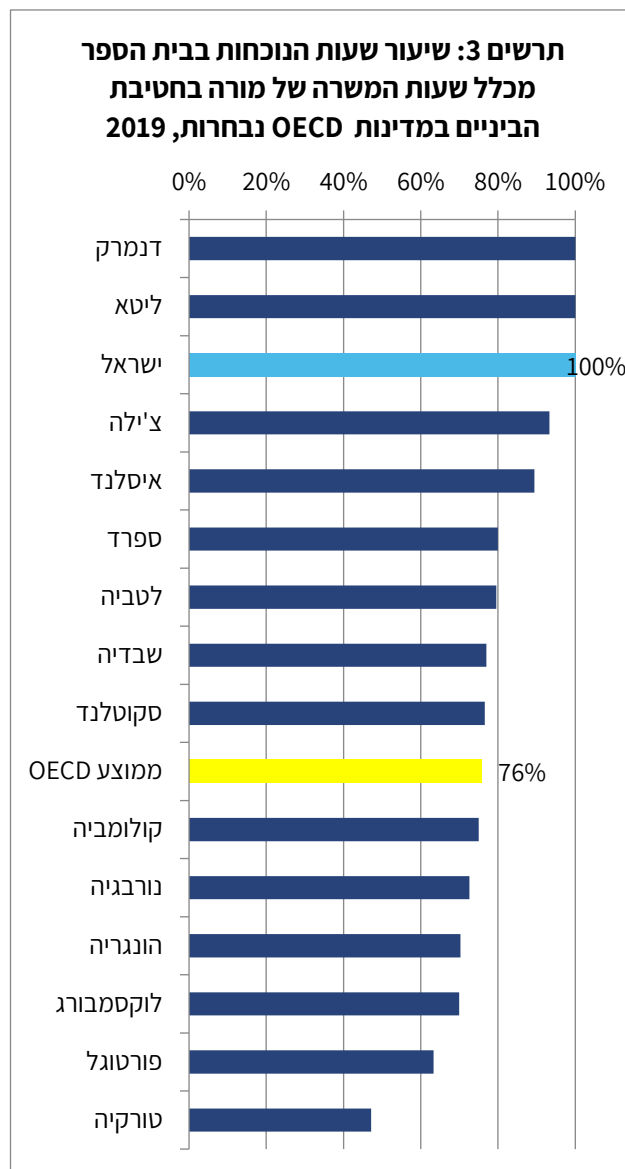
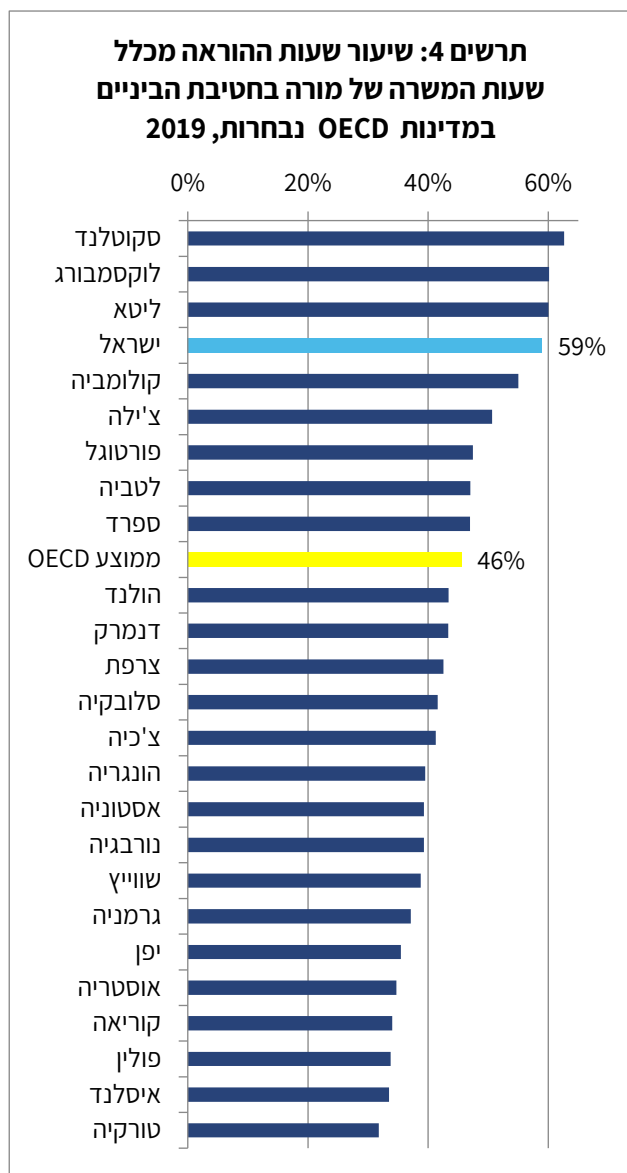
²⁵ יואב אזולאי, מנהל אגף א' כלכלה וסטטיסטיקה, מינהל כלכלה ותקציבים, משרד החינוך, ת"א 7, 3 בדצמבר 2020.

מבין המדינות הנכללות בתרשים, המדינות בעלות משרת המורה הגדולה ביותר מבחינת היקף השעות הכללי הינן צ'ילה, שווייץ ואיסלנד. המדינות בעלות מספר שעות הנוכחות בבית הספר הגדול ביותר הינן צ'ילה, דנמרק, איסלנד וליטא.

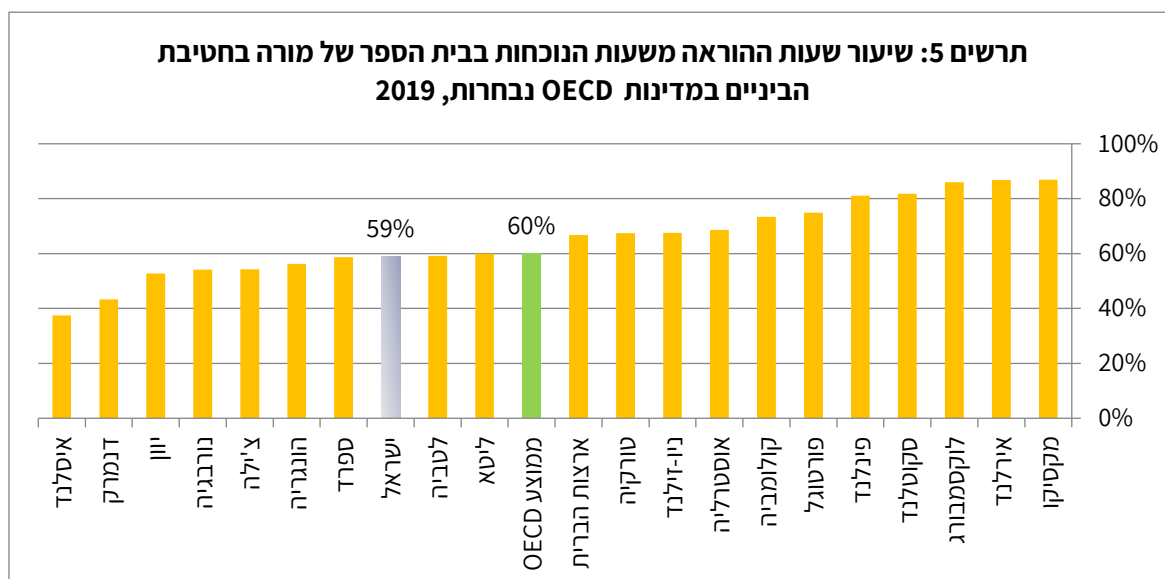
התרשימים הבאים מציגים את היחס בין שעות הנוכחות בבית הספר לשעות המשרה ובין שעות ההוראה לשעות המשרה. מתוך המדינות שהופיעו בתרשים הקודם, כאן נכללות רק המדינות שלגביהן קיימים הנתונים הרלוונטיים כדי לחשב את היחס. נזכיר כי גם הנתון של ממוצע ה-OECD מתייחס לאותן מדינות לגביהן קיימים הנתונים בלבד ולא לכלל מדינות הארגון.²⁶

כפי שצוין, מבחינת שיעור שעות הנוכחות בבית הספר משעות המשרה כולה (תרשים 3), ישראל עומדת על שיעור של 100% ונמצאת בראש הרשימה, ביחד עם ליטא ודנמרק. נתון זה נכון לכל שלבי החינוך בשלוש המדינות. ממוצע מדינות ה-OECD אשר נכללות בהשוואה ביחס לנתון זה הוא 76%. גם בתרשים 4, המראה את שיעור שעות ההוראה משעות המשרה בכל מדינה, ישראל קרובה לראש הרשימה עם שיעור של 59%, אל מול ממוצע מדינות ההשוואה ב-OECD העומד על 46%. גם בשלבי החינוך האחרים בישראל שיעור זמן ההוראה ביחס למשרה הוא מהגבוהים ביחס לשאר המדינות.

²⁶ OECD, Education at a Glance 2020, [Indicator D4. How much time do teachers and school heads spend teaching and working?](#), Tables D4.1-2. Organisation of teachers' working time (2019), p. 423-4. שלנו. עיבוד שלנו.

לאור ההסתייגויות שעלו בנוגע למהימנות נתון שעות המשרה, ראינו לנכון להציג גם את **שיעור שעות ההוראה של המורים ביחס לשעות הנוכחות בבית הספר**. תרשים 5 להלן מציג יחס זה בכל מדינות ה-OECD שלגביהן היו מצויים הנתונים הרלוונטיים בשלב חטיבת הביניים. ניתן לראות כי במדד זה ישראל נמצאת קרוב מאוד לממוצע מדינות ה-OECD העומד על 60%. יש לציין שבחינוך היסודי מצויה ישראל במדד זה קצת מעל ממוצע ה-OECD עם 68% ובחטיבה העליונה מתחת לממוצע עם 52%.

לסיכום התרשימים, ניתן לראות כי מספר השעות השנתיות שהמורים בישראל נדרשים לעבוד במסגרת משרתם הוא מהנמוכים במדינות ה-OECD, אך שיעור שעות הנוכחות בבית הספר ושיעור שעות ההוראה ביחס להיקף המשרה הוא בין הגבוהים. כלומר, **ביחס למורים במדינות OECD אחרות, המורים בישראל נדרשים לעבוד פחות שעות בשנה, אך שיעור גבוה מתוכן מוקדש להוראה, כך שנשאר להם פחות זמן ביחס למורים במדינות אחרות לעיסוק במטלות אחרות מלבד ההוראה**, כגון הכנת השיעורים, בדיקת מטלות, עבודה צוות המורים וההנהלה וכן הלאה. יחד עם זאת, שיעור זמן ההוראה של המורים בישראל מזמן הנוכחות בבית הספר דומה לממוצע במדינות ה-OECD. כאמור, אף שהצגנו כאן בעיקר את נתוני חטיבת הביניים, ממצאים דומים נצפו בכלל שלבי החינוך.

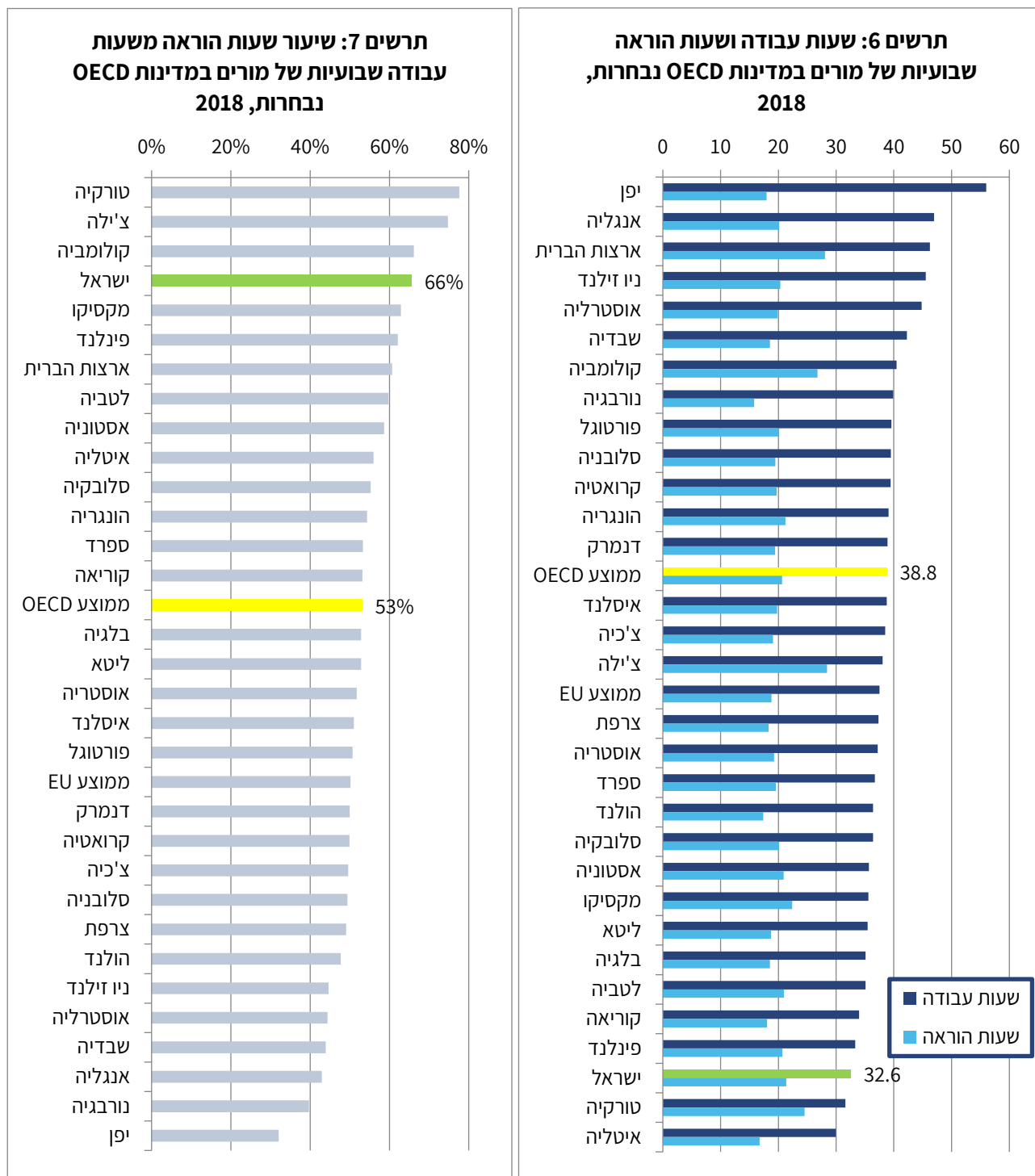
3.2 נתוני סקר TALIS של ה-OECD – על בסיס דיווחי מורים

מנתוני סקר טאליס (TALIS- The Teaching and Learning International Survey) שעורך ה-OECD אחת לחמש שנים, עולה תמונה דומה. בשונה ממסמך ה-*Education at a Glance*, המתבסס על נתונים רשמיים המדווחים על ידי הרשויות בכל מדינה, סקר טאליס מתבסס על שאלון המועבר למורים. בשל כך, יש לו מצד אחד יתרון מבחינת שיקוף של תמונת המצב בפועל, אך מצד שני הוא משקף תמונה המתבססת על דיווח סובייקטיבי של המורים שהשיבו לשאלון.

בתרשימים להלן, המבוססים על נתוני סקר טאליס 2018, מוצגות שעות העבודה ושעות ההוראה השבועיות של מורי חטיבת הביניים בכמה מדינות OECD נבחרות וכן שיעור שעות ההוראה משעות העבודה השבועיות במדינות אלה.²⁷ בתרשימים אלה כלולות חלק מהמדינות שלא הוצגו

²⁷ OECD, TALIS 2018 Results (Volume I): Teachers and School Leaders as Lifelong Learners, Chapter 2 Teaching and Learning for the Future, [Table I.2.27: Teachers' working hours](#).

לעיל בנתוני Education at a Gance, שלגביהן הנתונים היו חסרים – מקסיקו, ארצות הברית, ניו-זילנד, אוסטרליה, פינלנד, איטליה, סלובניה – כך שמתקבלת תמונה רחבה יותר.

נציין כי סיכום השעות שהקדישו מורים לפעילויות השונות עשוי להיות גבוה מסה"כ השעות שכן המורים נשאלו על כל אחד מהם בנפרד. כמו כן, יש לציין חוסר התאמה ניכר בין הנתון של טורקיה כפי שעולה מטאליס בנוגע לשיעור שעות ההוראה משעות המשרה (תרשים 7) לבין אותו נתון כפי שעולה מה-Education at a Gance (תרשים 4). אפשר שדבר זה ממחיש את הפער האפשרי בין הדיווחים הרשמיים של רשויות המדינה לבין החוויה של המורים בפועל את עומס העבודה. כמו כן, יש לזכור שסקר טאליס מתייחס למספר שעות ההוראה בשבוע וה-EaaG מתייחס למספר השעות השנתיות.

אף שאין הלימה מלאה בין שני סוגי הנתונים לגבי כלל המדינות, גם על פי נתונים אלה ניתן לראות כי ישראל היא בין המדינות בהן מספר שעות העבודה של המורים נמוך במידה ניכרת - 32.6 שעות שבועיות לעומת 38.8 בממוצע במדינות ה-OECD. מספר שעות ההוראה השבועיות בישראל (21.4 שעות) גבוה רק במעט לעומת הממוצע ב-OECD (20.6 שעות), אך בשל מספר שעות העבודה השבועיות הנמוך, שיעור הזמן המוקדש להוראה מתוך כלל שעות העבודה השבועיות בישראל (66%) הוא בין הגבוהים בקרב מדינות ה-OECD, שהממוצע שלהן הוא 53%.

נדגיש כי בסקר אין הבחנה בין מורים המועסקים במשרה מלאה לאלו המועסקים במשרה חלקית וכי המורים לא נשאלו כיצד מתחלקת העבודה בתוך ומחוץ לבית הספר.

4. מבנה המשרה של מורים – כמה מקרי בוחן של מדינות נבחרות

בחלק זה בחרנו להתמקד במקרי בוחן של כמה ממדינות ה-OECD ולהציג בהרחבה את מבנה שבוע העבודה של מורים שם.

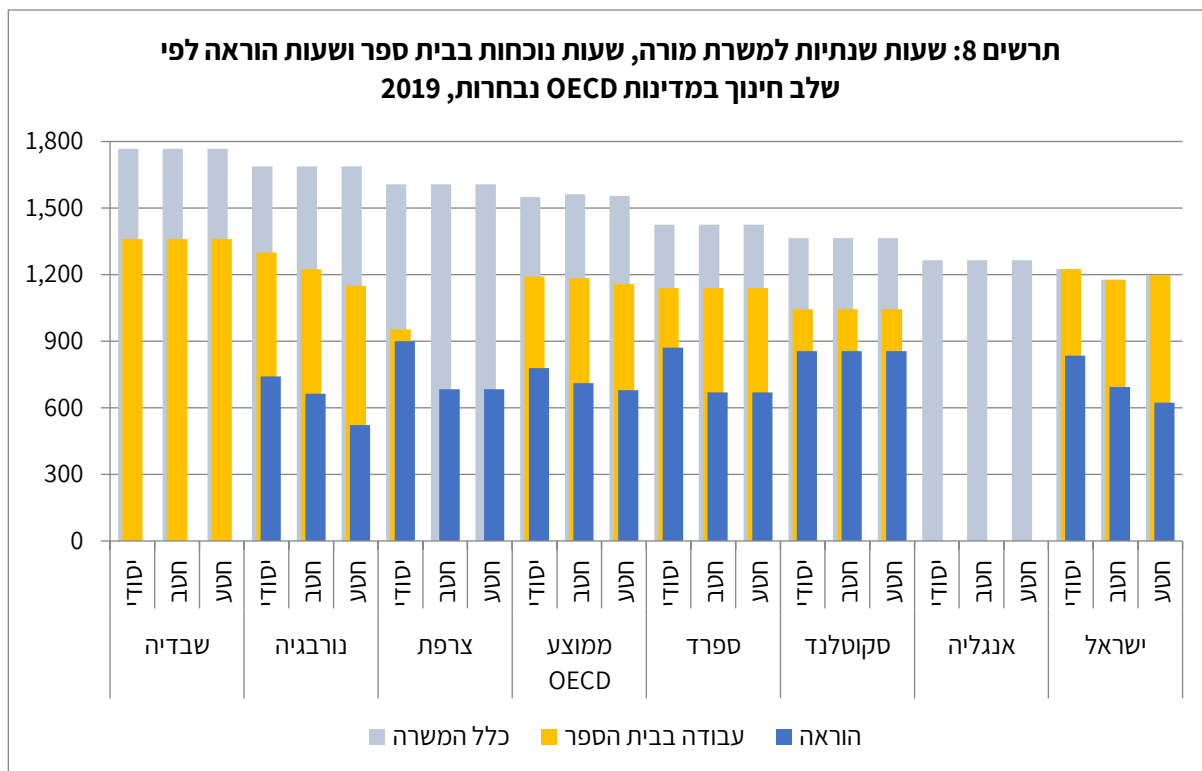
המדינות שנסקרו הן מדינות שהנתונים ההשוואתיים בדוח EAG הצביעו על כך שבמשרת המורה נכללו שעות עבודה שהן מעבר לשעות הנוכחות בבית הספר. בנוסף הוצג מידע על אנגליה המייצגת דוגמא למודל אחר. בכמה מהמדינות לא כל המרכיבים הללו של מבנה משרת המורה נקבעו באופן רשמי. בחלקן מוגדרות למורה שעות גמישות או שעות מבוססות אמון. גם ייחודיות היבטים אלה עמדה לנגד עינינו בבחירת מקרי הבוחן. כמו כן, נגישות של מידע ונתונים בנושא ומגבלת הזמן בכתיבת המסמך היוו גם הם שיקולים בעריכת חלק זה.

יש להדגיש כי כפי שראינו בפרק הקודם במדינות רבות חסרים נתונים על אחד או יותר ממרכיבי המשרה של מורים (שעות עבודה, שעות נוכחות בבית הספר ושעות הוראה). חוסר בנתונים מסוג זה עשוי להצביע על הבדלים בתחום זה שלא ברמת המדינה ויתכן שגם על אפשרות לגמישות ולאוטונומיה של מורים בהקשר של קביעת המספר הכולל של שעות העבודה שלהם והמקום שבו יבוצעו.²⁸ מכאן שיתכן כי ישנן מדינות נוספות אשר ראוי לבחון את מודל משרת המורה בהן; בלוח הזמנים להכנת מסמך זה לא עלה בידינו להעמיק בבחינת מודלים אלו.

התרשים להלן מציג את מבנה משרת המורה בשש המדינות שייסקרו להלן, הכולל את שלושת שלבי החינוך בכל מדינה, בהשוואה לישראל ולממוצע ה-OECD:²⁹

²⁸ לדוגמא בפינלנד ובאירלנד קיימת הגדרה של שעות ההוראה המחייבות של מורים אך לא של שעות הנוכחות או שעות המשרה הכוללות. מורים מצופים להקדיש לפעילויות תומכות הוראה את הזמן שהם רואים לנכון להקדיש לכך על מנת לעמוד במחויבויות שלהם.

²⁹ OECD, Education at a Glance 2020, [Indicator D4. How much time do teachers and school heads spend teaching and working?](#), Tables D4.1-2. Organisation of teachers' working time (2019), p. 423-4. שלנו. [working?](#), Tables D4.1-2. Organisation of teachers' working time (2019), p. 423-4. שלנו. התרשימים מבוססים על עיבוד שלנו.

במבט כללי ניתן לראות כי לרוב קיים דימיון בין שעות העבודה לכלל המשרה של מורים בשלושת שלבי החינוך בכל מדינה, וגם שעות העבודה בבית הספר דומות לרוב (מלבד נורבגיה). בשעות ההוראה יש לרוב הבדל, כאשר ביסודי מוקדש שיעור גדול יותר מזמן המורה להוראה. ברוב המדינות, כאמור, קיים הבדל בין שעות העבודה לשעות בית הספר ולשעות ההוראה, אך היחס בין המרכיבים הללו משתנה.

בנוסף לבחינה של אופן הגדרת מבנה משרת המורה בכל אחת מהמדינות, בחלק זה נציג גם יותר בפירוט את המטלות הנדרשות מהמורה במסגרת עבודתו מלבד ההוראה ובאיזה אופן הן מוגדרות ומשתלבות בחלוקת השעות השבועית של המורה. גם כאן קיים מגוון רב ושוני בין המדינות, כאשר להגדרת המטלות באופן רשמי, הם הן מחייבות, התנדבותיות או נתונות לשיקול דעתו של בית הספר וכן האם ישנן מטלות שבעבורן זוכה המורה לתגמול כספי או להפחתה בשעות ההוראה הנדרשות. **לאחר סקירת המדינות הנבחרות מובא סיכום קצר של הדברים העולים מסקירה זו.**

4.1 סקוטלנד

המורים בסקוטלנד מועסקים על ידי הרשויות המקומיות. תנאי ההעסקה שלהם לרבות שכר המורים, משרת המורה, הכניסה למקצוע ההוראה ועוד נקבעים על ידי ועדה ייעודית, Scottish Negotiating Committee for Teachers – SNCT, שבה חברים נציגי הממשלה הסקוטית, המורים והשלטון המקומי.³⁰

³⁰ ראו אתר האינטרנט של SNCT – Scottish Negotiating Committee for Teachers, <https://www.snct.org.uk>.

הוועדה מפרסמת מדריך תנאי שירות (SNCT Handbook of Conditions of Service) המסדיר את שכרם ותנאי עבודתם של מורים ובעלי מקצועות דומים. על פי המדריך, **אורך שבוע העבודה של מורים באירלנד 35 שעות עבודה**. מתוך שעות אלה, 22.5 שעות יוקדשו להוראה בכיתה (class contact). נוסף על כך, על מורים להקדיש לא פחות משליש מן השעות שמיועדות להוראה בכיתה, 7.5 שעות שבועיות, להכנה לשיעורים ולבדיקת מבחנים ועבודות. יתר משרת המורה שאינה מוקדשת לקשר עם הכיתה (5 שעות שבועיות) ישמשו על פי צרכי בית הספר בהתאם ולתקנון העבודה של מורים. צוות ההוראה וההנהלה בכל בית ספר יסכים על פעילויות משותפות ויחידניות התורמות לחיי בית הספר שעל המורים לבצע בזמן זה. בין השאר ניתן להשתמש בשעות אלה לזמן נוסף להכנה ולבדיקת מבחנים ועבודות, פגישות עם הורים, פגישות צוות בית הספר, כתיבת תעודות והערכה, תכנון וגיבוש תכניות לימודים, פעילויות נוספות עם תלמידים, פיתוח מקצועי ועוד. **כאשר נוכחות המורה בבית הספר איננה נדרשת לצורך ביצוע פעילויות אלה הוא רשאי לבצע אותן בזמן ובמקום על פי בחירתו. עליו ליידע את הגורם המנהל הרלוונטי על כוונתו בהקשר זה.**

על המורה להשלים את כל החובות הקשורים במשרתו במסגרת שעות העבודה השבועיות הקבועות. נוסף על שעות אלה על המורה להקדיש עד 35 שעות שנתיות לצורך השתלמויות מקצועיות במסגרת תכניות מוכרות. השתלמויות אלה יכולות להיעשות באופן פרטי או בית ספרי ועליהן להיכלל במסגרת תכנית לפיתוח מקצועי שמוסכמת מדי שנה בין המורה לבין הנהלת המוסד.³¹

נתונים שאוסף ה-OECD על המטלות הנוספות של מורים בסקוטלנד מעידים כי מורים מחוייבים על פי הגדרת המשרה שלהם בהכנה ותכנון של שיעורים, בדיקת מטלות של תלמידים, ישיבות צוות ועבודת עמיתים, ייעוץ לתלמידים, קשר עם ההורים, הנחייה וליווי של מורים חדשים והשתתפות בפיתוח מקצועי. חינוך כיתה עשוי להדרש על ידי בית הספר. מטלות נוספות בהן הוראת שיעורים נוספים, השתתפות בפעילויות חינוך בלתי-פורמלי, עבודה מינהלית בבית הספר ופיקוח על תלמידים בעת ההפסקות נעשית על בסיס וולנטרי בלבד. לקיחת חלק בפעילויות אלה אינה מזכה את המורה בתגמול כספי או בפיצוי בצורת הפחתה של שעות ההוראה של המורה.³²

³¹ SNCT Handbook of Conditions of Service, [PART 2: SECTION 3 - WORKING YEAR AND WORKING WEEK; APPENDIX 2.7 CODE OF PRACTICE ON WORKING TIME ARRANGEMENTS FOR TEACHERS](#), August 2007.

³² OECD, Education at a Glance 2020, [Table D4.3. Tasks of teachers, by level of education \(2019\)](#); [Table D4.4. Other responsibilities of teachers, by level of education \(2019\)](#), [Indicator D4. How much time do teachers and school heads spend teaching and working?](#), pp. 425-6.

מבנה המשרה של מורים בסקוטלנד לפי שלבי חינוך ³³			
יסודי	חט"ב	חט"ע	
1,365	1,365	1,365	כלל השעות למשרה
1,045	1,045	1,045	שעות נוכחות
77%	77%	77%	- % מכלל משרה
855	855	855	שעות הוראה
63%	63%	63%	- % מכלל משרה
190	190	190	שעות שהייה
320	320	320	שעות "גמישות"
38	38	38	שבועות לימוד בשנה
190	190	190	ימי לימוד בשנה
35	35	35	ממוצע שעות לשבוע
7.2	7.2	7.2	ממוצע שעות עבודה ליום
4.5	4.5	4.5	ממוצע שעות הוראה ליום

על פי נתוני ה-OECD לשנת 2019 שעות ההוראה של מורה בסקוטלנד – 855 שעות שנתיות, כ-63% מכלל שעות המשרה ו-82% משעות הנוכחות בבית הספר. שעות העבודה שאינן שעות הוראה מתחלקות בין שעות שהייה (190 שעות בשנה) ושעות גמישות (320 שעות בשנה).

ממוצע שעת העבודה של מורה ליום הוא 7.2 שעות. ב-5.5 מבין שעות אלה המורה מחוייב לנוכחות בבית הספר וב-4.5 שעות מתוכן להוראה בכיתה. יתר השעות כ-1.7 שעות ביום וכ-8.5 שעות בשבוע הן שעות גמישות.

4.2 שבדיה³⁴

העסקתם של עובדי בשבדיה כפופה בנוסף לחוקי העבודה המקומיים הקובעים את מסגרת ההעסקה להסכם קיבוצי בין ארגון המורים למעסיקים. רוב המורים מועסקים על ידי רשויות ומועצות מקומיות ותנאי ההעסקה שלהם מוסדרים בהסכם קיבוצי עם מעסיקים אלה.³⁵

על פי הוראות הסכם העבודה הקיבוצי מספר שעות העבודה של עובדי הוראה דומה למספר שעות העבודה של עובדים אחרים במשרה מלאה – 1,767 שעות בממוצע לעובד בכל שנה. שעות העבודה של עובדי הוראה מתחלקות בין שעות הוראה מוסדרות – Regulated working hours, לשעות עבודה מבוססות אמון – Trust based working hours. משרה מלאה של עובד הוראה בבית הספר כוללת 1,360 שעות עבודה שנתיות המתחלקות ל-194 ימי עבודה בשנה. יתר שעות העבודה השנתיות של מורה – כ-400 שעות בשנה, הן שעות עבודה מבוססות אמון.³⁶

פירוט והרחבה של ההסכם שפרסם ארגון המורים השבדי עבור עובדי ההוראה מסביר כי **שעות העבודה המוסדרות** נקבעות בין המורה למעסיק, שעליו לקבוע להן שעות התחלה וסיום ברורות ומקום עבודה מוגדר (אף שאין הכרח כי כל שעות העבודה יבוצעו בבית הספר). על שעות העבודה המוסדרות להתחלק באופן שווה ככל הניתן על פני כל שנת הלימודים אך ייתכנו הבדלים בין שבוע לשבוע על פי צרכי העבודה ומערכת הלימודים בהסכמה בין המעסיק לעובד

³³ OECD, Education at a Glance 2020, [Indicator D4. How much time do teachers and school heads spend teaching and working?](#), Tables D4.1-2. Organisation of teachers' working time (2019), p. 423-4.

³⁴ Eurydice, Sweden, Conditions of Service for Teachers Working in Early Childhood and School Education, August 8th, 2018

³⁵ The Swedish Teacher's Association, [Working hours in law and agreements](#), (in Swedish) last entry: October 27th, 2020.

³⁶ [HÖK 18 Bilaga M Lärarförbundet och Lärarnas Riksförbund Bilaga slutlig](#)

ההוראה ובהחלטה מראש. בסה"כ מדובר בכ-35 שעות עבודה שבועיות בממוצע למורה במשרה מלאה. במסגרת שעות העבודה המוסדרות על המורה לבצע את כל המשימות הקשורות בעבודתו לרבות הוראה בכיתה, תיקון מבחנים ועבודות ומפגשים עם הורים ותלמידים. במידה ונדרש ביצוע משימות מעבר לשעות ההוראה המוסדרות המעסיק חייב בתשלום שעות נוספות. כן נכללות במסגרת השעות השנתיות 104 שעות השתלמות שניתן לחלק בין המורים בבית הספר בהתאם לצרכים ולנסיבות הספציפיות. עם זאת אין בהסכמים הגדרה ברורה של מספר שעות ההוראה בבית הספר מתוך שעות הנוכחות. על פי הנחיות ארגון המורים השבדי על מנת לשמור על איכות ההוראה יש לאפשר למורים זמן מספיק לפעילויות תומכות למידה שלפני ואחרי השיעורים. פעילויות ההכנה יתבצעו במסגרת שעות העבודה המוסדרות וגם בשעות העבודה הגמישות.³⁷

נוסף לשעות העבודה המוסדרות עומדות לרשות עובדי ההוראה בבתי הספר כ-400 שעות עבודה שנתיות מבוססות אמוך. שעות אלה מיועדות לעבודת הכנה שלפני ואחרי השיעורים, לפעילויות פחות פורמליות של עובדי הוראה עם תלמידים ועם הורים ולפיתוח אישי של עובדי ההוראה. המורה רשאי להחליט כיצד, באיזה זמן ובאיזה מקום לנצל שעות אלה. המעסיק יכול לצפות כי המורה יעבוד בשעות אלה וכי יקדיש את הזמן בצורה הטובה ביותר להשגת יעדי

המוסד החינוכי אך הוא איננו רשאי להטיל על המורה משימות בשעות אלה או לדרוש מן המורה דיווח מפורט על האופן שבו נוצלו. עובד ההוראה איננו זכאי לקבל תשלום שעות נוספות בעבור שעות אלה.³⁹ פירוט הנתונים על שעות העבודה של מורים בשבדיה על פי נתונים שסיכם ה-OECD בטבלה הבאה. בסה"כ שעות הנוכחות של מורים בביה"ס 35 שעות שבועיות שהן כ-7 שעות ביום.

סקר טאליס משנת 2018 כולל אף הוא

מבנה המשרה של מורים בשבדיה לפי שלבי חינוך ³⁸			
יסודי	חט"ב	חט"ע	
1,767	1,767	1,767	כלל השעות למשרה
1,360	1,360	1,360	שעות נוכחות
77%	77%	77%	- % מכלל משרה
--	--	--	שעות הוראה
--	--	--	- % מכלל משרה
--	--	--	שעות שהייה
407	407	407	שעות "גמישות"
40	40	40	שבועות לימוד בשנה
194	194	194	ימי לימוד בשנה
44	44	44	ממוצע שעות לשבוע
9.1	9.1	9.1	ממוצע שעות ליום
--	--	--	ממוצע שעות הוראה ליום

נתונים על עבודת מורים בשבדיה על פי סקר בקרב מורים בחטיבת הביניים. נתוני הסקר מעידים כי מורים בשבדיה מקדישים בממוצע 42.3 שעות בשבוע לעבודתם. בין המטלות המרכזיות שמבצעים מורים במסגרת זאת: הוראה בכיתה (18.6 שעות), עבודה פרטנית עם

³⁷ The Swedish Teacher's Association, [Teacher's Working hours, Ferieanställning/ferietjän](#), last updated: May 1st, 2018.

³⁸ OECD, Education at a Glance 2020, [Indicator D4. How much time do teachers and school heads spend teaching and working?](#), Tables D4.1-2. Organisation of teachers' working time (2019), p. 423-4.

³⁹ The Swedish Teacher's Association, [Teacher's Working hours, Ferieanställning/ferietjän](#), last updated: May 1st, 2018.

תלמידים (6.5 שעות בשבוע), הערכה (4.1 שעות בשבוע), ישיבות צוות (3.3 שעות בשבוע), פעילויות כלליות (3.1 שעות בשבוע), ייעוץ (2.2 שעות בשבוע). יש לשים לב כי המורים נשאלו בנפרד על משך זמן העבודה הכולל ועל הזמן שהם מקדישים למטלות השונות הכרוכות בעבודתם כך שמשך זמן העבודה הכולל עשוי להיות שונה מסך הזמן שהם מקדישים לפעילויות השונות.⁴⁰

נתונים שאוסף ה-OECD על המטלות הנוספות של מורים בשבדיה מעידים כי מורים מחוייבים על פי הגדרת המשרה שלהם בהכנה ותכנון של שיעורים, בדיקת מטלות של תלמידים, עבודה מינהלית בבית הספר, ישיבות צוות ועבודת עמיתים וקשר עם ההורים. מטלות נוספות בהן פיקוח על תלמידים בזמן ההפסקות הנחייה וליווי של מורים חדשים, חינוך כיתה, השתתפות בהכשרה מקצועית וייעוץ לתלמידים עשויות להדרש מן המורה על ידי בית הספר. השתתפות בפעילויות חינוך בלתי-פורמלי, הוראה של יותר שעות או כיתות מן הנדרש ומעורבות בתפקידי ניהול נעשים על בסיס וולנטרי בלבד.⁴¹

4.3 ספרד⁴²

תנאי ההעסקה ושכרם של מורים בספרד נקבעים במשא ומתן בשיתוף הממשלה הפדרלית, ממשלות הקהילות והערים האוטונומיות וארגוני המורים.

רוב המורים המועסקים בבתי ספר ציבוריים הם חלק מן השירות הציבורי וכפופים לתנאי ההעסקה הנהוגים בהקשר זה. ככלל מורים בשירות הציבורי מחוייבים לעבוד 37.5 שעות שבועיות – 1,425 שעות בחישוב שנתי. הזמן המוקדש להוראה בכיתה מתוך שעות אלה נקבע בחוק משנת 2019 בנושא "שיפור התנאים לביצוע החינוך וההוראה בתחום החינוך שאינו אוניברסיטאי" ולפיו בחינוך הקדם יסודי והיסודי מורים יקדישו להוראה בכיתה 23 שעות שבועיות ובחינוך העל-יסודי 18 שעות שבועיות.⁴³

יתרת שעות העבודה של מורים מתחלקת בין שעות נוכחות בבית הספר לשעות עבודה גמישות. ברוב הקהילות האוטונומיות של ספרד נדרשים מורים לנוכחות של 30 שעות בבית הספר כולל שעות ההוראה. הפעילויות המבוצעות בשעות הנוכחות (או השהייה) כוללות פגישות תיאום והערכה עם צוות בית הספר, פגישות עם הורים, תכנון של פעילויות בכיתה וביצוע פעילויות

⁴⁰ OECD (2019), TALIS 2018 Results (Volume I): Teachers and School Leaders as Lifelong Learners, TALIS, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/1d0bc92a-en>. Table I.2.27: Teachers' working hours.

⁴¹ OECD, Education at a Glance 2020, [Table D4.3. Tasks of teachers, by level of education \(2019\)](#); [Table D4.4. Other responsibilities of teachers, by level of education \(2019\)](#), [Indicator D4. How much time do teachers and school heads spend teaching and working?](#), pp. 425-6.

⁴² Eurydice, Spain, Conditions of Service for Teachers Working in Early Childhood and School Education, October 8th, 2020

⁴³ Government of Spain, Official State Gazette, [Ley 4/2019, de 7 de marzo, de mejora de las condiciones para el desempeño de la docencia y la enseñanza en el ámbito de la educación no universitaria](#).

שמחוץ לתכנית הלימודים ופעילויות משלימות. 7.5 שעות עבודה שבועיות נוספות מיועדות לעבודה מחוץ לבית הספר לרבות: הכשרה ופיתוח מקצועי של המורים, הכנה של שיעורים, בדיקת עבודות ומבחנים, פגישות, הערכה או פעילויות שמחוץ לתכנית הלימודים עם תלמידים. מורים שעובדים בבתי ספר פרטיים במימון המדינה נדרשים לעבוד 1,180 שעות בשנה בתוכן 850 שעות הוראה (עד 25 שעות הוראה בשבוע) ו-330 שעות לפעילות תומכת הוראה כגון הכנה לשיעורים, פגישות, פעילויות הערכה וכד'. בעבור מורים המועסקים בבתי ספר פרטיים אין הבחנה בין שעות שהייה לשעות שניתן לבצען מחוץ לבית הספר. ככל הנראה עליהם לבצע את כל שעות העבודה שלהם בתוך בית הספר.

מבנה המשרה של מורים בספרד לפי שלבי חינוך ⁴⁴			
יסודי	חט"ב	חט"ע	
1,425	1,425	1,425	כלל השעות למשרה
1,140	1,140	1,140	שעות נוכחות
80%	80%	80%	% - מכלל משרה
871	669	669	שעות הוראה
61%	47%	47%	% - מכלל משרה
269	471	471	שעות שהייה
285	285	285	שעות "גמישות"
37	37	37	שבועות לימוד בשנה
176	176	176	ימי לימוד בשנה
38.5	38.5	38.5	ממוצע שעות לשבוע
8	8	8	ממוצע שעות ליום
5	3.8	3.8	ממוצע שעות הוראה ליום

על פי נתוני ה-OECD המפורטים בטבלה שלהלן, סך שעות המשרה של מורים בספרד - 1,425. 80% משעות העבודה הן שעות נוכחות בבתי הספר ויתר השעות - 285 שעות בשנה הן שעות גמישות. מתוך שמונה שעות עבודה בכל יום - 5 שעות בחינוך היסודי ו-3.8 שעות בחינוך העל-יסודי

מוקדשות להוראה בכיתה ו-1.5 עד 2.74 שעות ביום לשעות שהיה בבית הספר.

על פי נתוני סקר טאליס שנערך בקרב מורים בחטיבת הביניים בשנת 2018 בספרד עובדים בממוצע 36.7 שעות בשבוע. המטלות העיקריות שהם מבצעים במסגרת שעות עבודתם: הוראה בכיתה (19.6 שעות), הוראה פרטנית (6.2 שעות), הערכה (5.2 שעות) ושיבות צוות בית הספר (2.5 שעות). יש לשים לב כי המורים נשאלו בנפרד על משך זמן העבודה הכולל ועל הזמן שהם מקדישים למטלות השונות הכרוכות בעבודתם כך שמשך זמן העבודה הכולל עשוי להיות שונה מסך הזמן שהם מקדישים לפעילויות השונות.⁴⁵

נתונים שאוסף ה-OECD על המטלות הנוספות של מורים בספרד מעידים כי מורים מחוייבים על פי הגדרת המשרה שלהם בהכנה ותכנון של שיעורים, בדיקת מטלות של תלמידים, עבודה

⁴⁴ OECD, Education at a Glance 2020, [Indicator D4. How much time do teachers and school heads spend teaching and working?](#), Tables D4.1-2. Organisation of teachers' working time (2019), p. 423-4.

⁴⁵ OECD (2019), TALIS 2018 Results (Volume I): Teachers and School Leaders as Lifelong Learners, TALIS, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/1d0bc92a-en>. Table I.2.27: Teachers' working hours.

מינהלית בבית הספר, ישיבות צוות ועבודת עמיתים, קשר עם ההורים, מעורבות בתפקידי ניהול, חינוך כיתה וייעוץ לתלמידים. מטלות נוספות בהן פיקוח על תלמידים בזמן ההפסקות הנחייה וליווי של מורים חדשים עשויות להדרש על ידי בית הספר. השתתפות בהכשרה מקצועית ובפעילויות חינוך בלתי-פורמלי נעשית על בסיס וולנטרי בלבד. לקיחת חלק בפעילויות אלה אינה מזכה את המורה בתגמול כספי או בפיצוי בצורת הפחתה של שעות ההוראה של המורה.⁴⁶

4.4 נורבגיה

תנאי העסקתם של מורים בנורבגיה מוסדרים בחלקם על ידי החוק והתקנות ובחלקם על ידי הסכמים שונים בין איגודי העובדים לממשלה. ב-2003 החליטה הממשלה על העברת הסמכות לניהול המשא ומתן מול הארגונים לרשויות המקומיות המחזיקות בפועל של בתי הספר.⁴⁷

על פי הסכם שעות העבודה מורים בכל אחד משלבי החינוך נדרשים לעבוד סך זהה של 1687.5 שעות בשנה.⁴⁸ שעות ההוראה של המורים מוגדרות לפי שלב החינוך: בחינוך היסודי נדרשים המורים ל-741 שעות הוראה בשנה; בחינוך העל-יסודי זמן ההוראה משתנה על פי מקצוע ההוראה, בממוצע נדרש המורה בחטיבת הביניים ל-663 שעות הוראה בשנה ובחטיבה העליונה ל-523 שעות בשנה.⁴⁹ זמן ההוראה של מורים מעל גיל 58 מופחת ב-6% ומעל גיל 60 ב-12.5%. כמו כן, זמן ההוראה יכול להיות מופחת למורה בהסכם עם המנהל, כפיצוי על מטלות אחרות שהמורה מבצע, וכן בהתאם להסמכה פדגוגית ומקצועית.⁵⁰

זמן השיעור המקובל לרוב בחינוך היסודי והעל-יסודי הוא 60 דקות ושנת לימודים נמשכת לרוב כ-38 שבועות ו-190 ימים. אורך שנת העבודה עשוי להשתנות במשא ומתן בין הרשות המקומית לנציגי המורים ולהגיע עד 225 ימים ו-45 שבועות.⁵¹ בנוסף לכך מורים נדרשים לשישה ימי תכנון בבית הספר מעבר לשנת הלימודים, שאורכם כ-7.5 שעות.⁵²

⁴⁶ OECD, Education at a Glance 2020, [Table D4.3. Tasks of teachers, by level of education \(2019\)](#); [Table D4.4. Other responsibilities of teachers, by level of education \(2019\)](#), [Indicator D4. How much time do teachers and school heads spend teaching and working?](#), pp. 425-6.

⁴⁷ Eurydice, Norway, [Conditions of Service for Teachers Working in Early Childhood and School Education](#), updated: August 29th, 2019, accessed: November 22nd 2020.

⁴⁸ ש.ם.

⁴⁹ OECD, Education at a Glance 2020, [Indicator D4. How much time do teachers and school heads spend teaching and working?](#), Tables D4.1-2. Organisation of teachers' working time (2019), p. 423-4; [Annex 3: Sources, methods and technical notes](#), p. 315.

⁵⁰ Utdanningsforbundet, [SFS 2213 Arbeidstid skole](#), accessed: November 22nd 2020.

⁵¹ Eurydice, Norway, [Conditions of Service for Teachers Working in Early Childhood and School Education](#), updated: August 29th, 2019; OECD, Education at a Glance 2020, [Annex 3: Sources, methods and technical notes](#), p. 315.

⁵² Utdanningsforbundet, [SFS 2213 Arbeidstid skole](#), accessed: November 22nd 2020.

שעות הנוכחות של המורה בבית הספר כוללות מלבד הוראה גם שעות המיועדות לפגישות, תכנון וכיוצא בזה. הסכם העבודה של המורים קובע כי כלל שעות הנוכחות של מורה בבית הספר לא יעלו על 9 ביום ולא על 37.5 בשבוע. אופן חלוקת השעות בפועל נקבע בהסכמה של המורים עם בית הספר או הרשות המקומית.⁵³ על פי נתוני ה-OECD לשנת 2019, מדובר על 1,300 שעות שנתיות בחינוך היסודי (77% מכלל שעות המשרה), 1,225 שעות בחטיבת הביניים (73% מהמשרה) ו-1,150 שעות בחטיבה העליונה (68% מהמשרה). נתונים אלה משקפים את המצב המקובל, אבל לא את כלל הרשויות ובתי הספר. יתרת שעות העבודה, בהן המורה אינו חוייב בנוכחות בבית הספר, משמשות לפי צרכיו ושיקול דעתו, בבית הספר או בבית.⁵⁴

מבנה המשרה של מורים בנורבגיה לפי שלבי חינוך ⁵⁵			
יסודי	חט"ב	חט"ע	
1,688	1,688	1,688	כלל השעות למשרה
1,300	1,225	1,150	שעות נוכחות
77%	73%	68%	- % מכלל משרה
741	663	523	שעות הוראה
44%	39%	31%	- % מכלל משרה
559	562	628	שעות שהייה
388	463	538	שעות "גמישות"
39	39	39	שבועות לימוד בשנה ⁵⁶
190	190	190	ימי לימוד בשנה
43.3	43.3	43.3	ממוצע שעות לשבוע
8.9	8.9	8.9	ממוצע שעות עבודה ליום
3.9	3.5	2.8	ממוצע שעות הוראה ליום

בהנתן ששנת לימודים כוללת 190 ימי לימודים, ממוצע שעות העבודה של מורה ליום בכל השלבים הוא כ-9 שעות, אך פחות מחצי מזמן זה משמש להוראה ולפחות חמישית ממנו מהווה שעות גמישות. ממוצע שעות ההוראה ליום הולך ופוחת ככל שעולים בשלבי הלימוד: 3.9 שעות ביסודי, 3.5 בחטיבת הביניים ו-2.8 בחטיבה העליונה.⁵⁷

על פי מסמך Education at Glance של ה-OECD לשנת 2020, מלבד התפקיד המרכזי של הוראה, ישנן כמה מטלות הנחשבות לרוב לחלק מהגדרת

התפקיד מלבד של המורה ובהן תכנון והכנת השיעורים, בדיקת מטלות התלמידים, ישיבות צוות ועבודת עמיתים, שמירה על קשר עם הורים ואף עבודה מנהלית והשגחה על תלמידים בהפסקות.⁵⁸ מבין אלה, התפקיד של שמירת הקשר עם ההורים נחשב בנורבגיה לנתון לשיקול

⁵³ Utdanningsforbundet, [SFS 2213 Arbeidstid skole](#), accessed: November 22nd 2020.

⁵⁴ Eurydice, Norway, [Conditions of Service for Teachers Working in Early Childhood and School Education](#), updated: August 29th, 2019, accessed: November 22nd 2020; Education at a Glance 2020, [Indicator D4. How much time do teachers and school heads spend teaching and working?](#), Tables D4.1-2. Organisation of teachers' working time (2019), p. 423-4.

⁵⁵ OECD, Education at a Glance 2020, [Indicator D4. How much time do teachers and school heads spend teaching and working?](#), Tables D4.1-2. Organisation of teachers' working time (2019), p. 423-4.

⁵⁶ על פי נתוני ה-OECD, אף שהדבר נתון למשא ומתן, אורך שבוע העבודה המקובל הוא של 38 שבועות לימוד בשנה. כאמור, הסכמי שעות העבודה מחייבים את המורים בשבוע נוסף מעבר לשנת הלימודים המוקדש להיערכות ולתכנון ולכן צוין כאן 39.

⁵⁷ OECD, Education at a Glance 2020, [Indicator D4. How much time do teachers and school heads spend teaching and working?](#), Tables D4.1-2. Organisation of teachers' working time (2019), p. 423-4.

⁵⁸ שם, עמ' 417.

דעתו של בית הספר ומורים המקיימים אותו זכאים להפחתה בזמן ההוראה ולעיתים לתגמול כספי נוסף.⁵⁹

תפקידים אחרים אשר אינם מוטלים על המורה באופן רשמי עשויים להיות נדרשים על ידי בית הספר או להיות נתונים לבחירתו של המורה. כך למשל, חינוך כיתה, מילוי תפקידי ניהול (כגון רכז שכבה או מקצוע), ייעוץ לתלמידים, הוראה של שיעורים נוספים עשויים להיות מוטלים על המורה לפי שיקול בית הספר. מטלות אחרות, כגון השתתפות בהכשרות מקצועיות, הדרכה וליווי של מורים חדשים ומטלות מיוחדות (כגון ליווי סטודנטים להוראה) נעשית על בסיס התנדבותי. חלק מהמטלות הללו, בין אם בוצעו בהחלטת בית הספר בהתנדבות, עשויות לזכות את המורה בתגמול כספי או בהפחתת שעות הוראה. כך למשל הוראת שיעורים נוספים מחייבת תגמול כספי וחינוך כיתה מחייב הפחתה ל שעות ההוראה ולעיתים גם תגמול כספי.⁶⁰

על פי סקר טאליס לשנת 2018, המבוסס על עדויותיהם של מורים בחטיבת הביניים על זמני עבודתם בפועל, המורה בנורבגיה עובד בממוצע 39.9 שעות שבועיות, מתוכן הוא עוסק בהוראה 15.8 שעות (40% מזמן עבודתו). בנוסף, 6.3 שעות מוקדשות בשבוע להכנה ותכנון של שיעורים, 4.3 שעות לבדיקת מטלות התלמידים, 3.3 שעות לישיבות צוות, 2.4 שעות לפגישות ייעוץ אישיות עם תלמידים, 1.3 שעות לפעילויות הכשרה והתפתחות מקצועית, 1.2 שעות למעורבות בניהול בית הספר, 1.3 שעות לקשר עם הורים ו-0.7 שעות להשתתפות בפעילויות חינוך בלתי פורמלי.⁶¹

4.5 צרפת

המורים בצרפת בכל שלבי החינוך הם עובדי השירות הציבורי. מעמד המקצועי, תנאי עבודתם, היקף משרתם ומשכורתם נקבעים במסגרת החקיקה וההסכמים ביחס לכלל עובדי שירות המדינה. גם שכרם של מורים בבתי ספר פרטיים ממומן על ידי המדינה. ההסמכה להוראה בצרפת נעשית באמצעות כמה סוגים של בחינות תחרותיות, המכשירות את המורים לסוגים שונים של תפקידים ושלבי לימוד. סוג אחד של תעודה (professeurs des écoles) מסמיך את המורים להוראה בית הספר היסודי. בחינוך העל-יסודי ישנן שתי דרגות עיקריות של הסמכה להוראה: מורה מוסמך (Professeurs certifiés), שהיא דרגת ההסמכה הנפוצה יותר, ומורה בכיר (Professeurs agrégés), דרגת ההכשרה הבכירה ביותר למורים.⁶²

⁵⁹ OECD, Education at a Glance 2020, [Table D4.3. Tasks of teachers, by level of education \(2019\)](#).

⁶⁰ Ibid., [Table D4.4. Other responsibilities of teachers, by level of education \(2019\)](#).

⁶¹ OECD, TALIS 2018 Results (Volume I): Teachers and School Leaders as Lifelong Learners, Chapter 2 Teaching and Learning for the Future, [Table I.2.27: Teachers' working hours](#). נציין כי סיכום השעות שהקדישו מורים לפעילויות השונות עשוי להיות גבוה משה"כ השעות שכן המורים נשאלו על כל אחד מהם בנפרד.

⁶² Eurydice, France, [Conditions of Service for Teachers Working in Early Childhood and School Education](#), updated: December 28th 2018, accessed: December 2nd 2020; OECD, Education at a Glance 2020, [Annex 3: Sources, methods and technical notes](#), p. 204.

היקף משרתם של המורים, בכל הדרגות ובכל שלבי החינוך, תואם את היקף העבודה של כלל עובדי המינהל הציבורי ועומד על 1,607 שעות בשנה. תפקידם של המורים, חובותיהם והמשימות המוטלות עליהם מוגדרים בצו ממשלתי.⁶³ על פי הצו המגדיר את תפקידי המורים בבית הספר היסודי, על המורים לעסוק כ-24 שעות שבועיות בהוראה של כלל התלמידים. שנת העבודה של המורים בכל שלבי הלימוד מונה 36 שבועות, כך ששעות ההוראה הללו מסתכמות ב-864 שעות בשנה.⁶⁴

בנוסף להוראה, מחויבים המורים במטלות נוספות המסתכמות ב-108 שעות שנתיות (3 שעות שבועיות), על פי החלוקה להלן:⁶⁵

- 36 שעות מוקדשות לעבודה מוגברת בקבוצות קטנות ותמיכה אישית בתלמידים החווים קשיי לימוד.
- 48 נוספות מוקדשות ל:
 - עבודה בצוותים פדגוגיים;
 - קשר עם ההורים;
 - פיתוח של פרויקטים לשילוב של תלמידים עם מוגבלויות.
- 18 שעות מוקדשות לשיתופי פעולה חינוכיים והכשרה מקצועית.
- 6 שעות להכנה והשתתפות במועצות בית ספריות.

על פי נתוני ה-OECD, זמן ההוראה הכולל של מורי יסודי הינו 900 שעות שנתיות (כולל 36 שעות הוראה בקבוצות). זמן העבודה בבית הספר כולל את זמן ההוראה ואת שאר השעות המוגדרות בצו, מלבד ההכשרה המקצועית, והוא עומד על 954 שעות שנתיות.⁶⁶

על פי הצו המגדיר את תפקידי המורים בבתי הספר העל-יסודיים, מספר שעות ההוראה השבועי של המורה משתנה על פי הכשרתו ותפקידו:⁶⁷

- מורים בכירים (agrégés) – 15 שעות שבועיות (540 שנתיות);
- מורים בכירים במקצועות החינוך הגופני והספורט – 17 שעות שבועיות (612 שנתיות);

⁶³ שם, עמ' 310.

Eurydice, France, [Conditions of Service for Teachers Working in Early Childhood and School Education](#), updated: December 28th 2018, accessed: December 2nd 2020.

⁶⁴ OECD, Education at a Glance 2020, [Annex 3: Sources, methods and technical notes](#), p. 309-10.

⁶⁵ Legifrance, Journal officiel de la République française, [Décret n° 2008-775 du 30 juillet 2008 relatif aux obligations de service et aux missions des personnels enseignants du premier degré](#), updated: January 1st 2020, accessed: December 2nd 2020.

⁶⁶ OECD, Education at a Glance 2020, [Annex 3: Sources, methods and technical notes](#), p. 309-10; [Indicator D4. How much time do teachers and school heads spend teaching and working?](#), Tables D4.1-2. Organisation of teachers' working time (2019), p. 423-4.

⁶⁷ Legifrance, Journal officiel de la République française, [Décret n° 2014-940 du 20 août 2014 relatif aux obligations de service et aux missions des personnels enseignants exerçant dans un établissement public d'enseignement du second degré](#), updated: September 1st 2019, accessed: December 2nd 2020.

- מורים מוסמכים (certifiés), עוזרי הוראה ומורים מקצועיים בחטיבה העליונה - 18 שעות שבועיות (648 שנתיות);
- מורים מוסמכים, מדריכים ועוזרי הוראה במקצועות החינוך הגופני והספורט - 20 שעות שבועיות (720 שנתיות);
- צוותי הוראה העובדים עם תלמידים עם צרכים מיוחדים - 21 שעות שבועיות (756 שנתיות).

הצו הממשלתי המתייחס למורי החינוך העל-יסודי מפרט את המשימות הנוספות של המורים מלבד התפקידים המצוינים בצו ובכלל זה: הכנה של השיעורים, סיוע ומעקב אחר התקדמות התלמידים והערכתם, ייעוץ לתלמידים, קשר עם ההורים ועבודה עם צוות ההוראה. בניגוד לצו הנוגע לחינוך היסודי, כאן לא מצוין מספר השעות המוקצות למטלות אלה.

על פי נתוני ה-OECD לשנת 2019, המורים בשני שלבי החינוך העל-יסודי עוסקים בהוראה כ-684 שעות בשנה. סכום זה חושב על פי השעות השבועיות של המורים המוסמכים שהם רוב רובם של המורים בשלבי חינוך אלה, בתוספת שעה אחת של הוראה נוספת לשבוע שכלל המורים

מחוייבים בה.⁶⁹ נתוני מבנה משרת המורה על פי ה-OECD מפורטים בטבלה להלן.

מבנה המשרה של מורים בצרפת לפי שלבי חינוך ⁶⁸			
יסודי	חט"ב	חט"ע	
1 607	1 607	1 607	כלל השעות למשרה
954			שעות נוכחות
59%			- % מכלל משרה
900	684	684	שעות הוראה
56%	43%	43%	- % מכלל משרה
54			שעות שהייה
653			שעות "גמישות"
36	36	36	שבועות לימוד בשנה
162			ימי לימוד בשנה
44.6	44.6	44.6	ממוצע שעות לשבוע
9.9			ממוצע שעות עבודה ליום
5.6			ממוצע שעות הוראה ליום

ניתן לראות כי שעות העבודה בבית הספר של מורה בחינוך היסודי בצרפת מהוות כ-60% מהיקף משרתו. שעות ההוראה בשלב החינוך היסודי מהוות 56% מכלל השעות במשרה. בחינוך העל יסודי, שעות ההוראה תופסות נפח קטן יותר מהמשרה, כ-43%, מעט מתחת לממוצע ב-OECD, העומד על 46% (בחטיבות הביניים, מבין המדינות שלגביהן קיימים הנתונים). היקף השעות השנתי למשרת מורה

בצרפת גבוה מעט מעל הממוצע ב-OECD בכל שלבי הלימוד.

כאמור, מטלות המורה השונות מעבר לשעות ההוראה (ובחינוך היסודי - גם הזמן המוקדש לכל אחת מהן) מוגדרות באופן רשמי בצו מטעם משרד החינוך. מטלות נוספות, כמו חינוך כיתה, מעורבות בתפקידי ניהול, ליווי של מורים חדשים וסטודנטים להוראה ופעילות חינוכית בלתי

⁶⁸ OECD, Education at a Glance 2020, [Indicator D4. How much time do teachers and school heads spend teaching and working?](#), Tables D4.1-2. Organisation of teachers' working time (2019), p. 423-4.

חלק מהנתונים בטבלה הם עיבודים שלנו על סמך נתוני ה-OECD.

⁶⁹ Ibid.; OECD, Education at a Glance 2020, [Annex 3: Sources, methods and technical notes](#), p. 309-10, 365.

רשמית נעשות על פי בחירתו של המורה. על פי נתוני ה-OECD, לקיחת חלק בפעילויות אלה מזכה את המורה לרוב בתגמול כספי נוסף, ולא מתלווה אליהן פיצוי בצורת הפחתה של שעות ההוראה.⁷⁰ גם המטלות הרשמיות מוגדרות כמזכות בתגמול נוסף, אך כאן מדובר ככל הנראה בסעיפים המוגדרים מראש בהסכמי השכר של כלל המורים.⁷¹

על פי סקר טאליס לשנת 2018, המבוסס על עדויותיהם של מורים בחטיבת הביניים על זמני עבודתם בפועל, המורה בצרפת עובד בממוצע 37.3 שעות שבועיות, מתוכן הוא עוסק בהוראה 18.3 שעות (פחות ממחצית מזמן עבודתו; נתון זה נמצא בהלימה עם הגדרות המשרה בחינוך העל-יסודי כפי שהוצגו לעיל). בנוסף, 7 שעות מוקדשות בשבוע להכנה ותכנון של שיעורים, 4.7 שעות לבידיקת מטלות התלמידים, 2.1 שעות לישיבות צוות ו-1.2 שעות לפגישות ייעוץ אישיות עם תלמידים. כשעה שבועית מוקדשת לקשר עם ההורים וזמן דומה לפעילויות חינוך בלתי פורמליות. פחות משעה בשבוע מוקדשת לפעילויות הכשרה והתפתחות מקצועית וכן למעורבות בניהול בית הספר.⁷²

4.6 אנגליה

רוב המורים באנגליה עובדים בבתי ספר בבעלות הרשויות המקומיות הממומנים על ידי המדינה. יש גם מורים העובדים בבתי ספר פרטיים המנוהלים כעמותה על ידי ועד מנהל.⁷³

חוק החינוך האנגלי מ-2002 מעניק לממשלה סמכות לקבוע את תנאי ההעסקה של עובדי הוראה המועסקים על ידי רשויות מקומיות. תנאים אלו מפורטים ב"מסמך שכר המורים ותנאיהם" - School teachers' pay and conditions document שגובש תוך התייעצות עם ארגוני המורים, בעלויות וגורמים בעלי עניין אחרים.⁷⁴ תנאי ההעסקה של מורים המועסקים בבתי-ספר פרטיים (אקדמיות) נקבעים על ידי הוועד המנהל של בית הספר שעשוי לקבוע תנאים דומים או להשתמש במסמך הממשלתי כנקודת התייחסות.⁷⁵

המסמך מגדיר ומפרט את חובותיהם של המורים במסגרת תפקידם כולל: הוראה בכיתה, תפקידים מינהליים וארגוניים בבית הספר, קידום בריאות, בטיחות ומשמעות בקרב תלמידים, ריכוז וניהול של תומכי הוראה ומשאבים נוספים העומדים לרשות בית הספר, עבודה עם עמיתים

⁷⁰ OECD, Education at a Glance 2020, [Table D4.3. Tasks of teachers, by level of education \(2019\)](#); [Table D4.4. Other responsibilities of teachers, by level of education \(2019\)](#), [Indicator D4. How much time do teachers and school heads spend teaching and working?](#), pp. 425-6.

⁷¹ OECD, Education at a Glance 2020, [Annex 3: Sources, methods and technical notes](#), p. 248.

⁷² OECD, TALIS 2018 Results (Volume I): Teachers and School Leaders as Lifelong Learners, Chapter 2 Teaching and Learning for the Future, [Table I.2.27: Teachers' working hours](#). נציין כי סיכום השעות שהקדישו מורים לפעילויות השונות עשוי להיות גבוה מסה"כ השעות שכן המורים נשאלו על כל אחד מהם בנפרד.

⁷³ Eurydice, UK, Conditions of Service for Teachers Working in Early Childhood and School Education, 2019

⁷⁴ England, Department of Education, [School teachers' pay and conditions document 2020 and guidance on school teachers' pay and conditions](#), September 2020.

⁷⁵ Eurydice, UK, Conditions of Service for Teachers Working in Early Childhood and School Education, 2019

וגורמים מקצועיים נוספים בתוך ומחוץ לבית הספר, פיתוח מקצועי וקשר עם הורים, תלמידים ומטפלים.

נקבע כי מורים במשרה מלאה יעבדו 195 ימים בשנה בהם 190 ימי הוראה ו-5 ימים המיועדים לפיתוח מקצועי וחובות נוספים של המורה. סך השעות שעל מורים להקדיש למשימות ולמטלות הכרוכות בעבודתם בהתאם להנחיות מנהל בית הספר עומד על 1,265 שעות עבודה. שעות אלה מכונות שעות מוסדרות – directed hours. אין הגדרה מדוייקת של משך שבוע העבודה ויום העבודה של מורה אך נכתב כי שעות אלה יוקצו באופן סביר בין ימי העבודה לאורך שנת הלימודים ובכפוף לתקנות הנוגעות למשך שבוע העבודה במדינה (ולפיהן ניתן לעבוד עד 48 שעות בממוצע בשבוע).⁷⁶

שעות תומכות למידה (תכנון, הכנה והערכה – PPA) מהוות חלק משעות המשרה המוסדרות של מורה וכל מורה זכאי לזמן סביר במסגרת מערכת השעות לצורך כך. שעות תומכות למידה יהיו לא פחות מ-10% ממערכת השעות של מורה ביחידות זמן של מחצית השעה לפחות ואין לחייב מורים במשימות אחרות בשעות אלה.

עם זאת, צוין כי בנוסף על שעות העבודה המוסדרות הקבועות במערכת השעות של המורים על מורה להקדיש זמן נוסף בהתאם לנדרש על מנת לבצע את המשימות הכרוכות בעבודתו של מורה ובפרט תכנון והכנה של שיעורים והערכה, בקרה, מתן ציונים ודיווח על צרכי תלמידיו, התקדמותם והישגיהם. למורה יש אוטונומיה בקביעת משך הזמן שיקדיש למשימות אלה ומועד ביצוע העבודה. ההסכם איננו מרחיב בדבר חובת הנוכחות של מורה בבית הספר בעת עבודתו מחוץ לשעות העבודה המוסדרות. עם זאת, מנתונים שאוסף משרד החינוך הבריטי על שעות עבודה של מורים עולה כי בשנת 2019 עבדו מורים בממוצע 12.9 שעות (כ-26% מכלל שעות העבודה שדווחו) בשעות שמחוץ לשעות העבודה – שעות הערב, סופי שבוע וחופשות.⁷⁷

ההוראות מסייגות כי בקביעת מערכת השעות והמשימות המוטלות על מורים, לרבות בהקשר של עבודה מעבר לשעות המוסדרות במערכת, על גופים מנהלים של בתי ספר ומנהלים להקדיש תשומת לצורך באיזון בין חיי העבודה והפרט של עובדי ההוראה.⁷⁸

ממשלת בריטניה מקדמת בשנים האחרונות **מדיניות של העסקה גמישה** – Flexible working – ובמסגרתה רשאים עובדים בתנאים מסויימים לבקש ולקבל ממעסיקיהם אפשרות להעסקה

⁷⁶ United Kingdom, [The Working time regulation 1998](#)

⁷⁷ England, Department of Education, [Teacher workload survey 2019 Research report](#), October 2019. Pg. 34.

⁷⁸ England, Department of Education, [School teachers' pay and conditions document 2020 and guidance on school teachers' pay and conditions](#), September 2020.

גמישה. בין האופנים של העסקה גמישה המוצעים בהקשר זה: עבודה במשרה חלקית, משרה משותפת, ריכוז המשרה לימים ושעות מועטים יותר, גמישות בקביעת זמן תחילת העבודה וסיומו ועוד. מדיניות זאת מיושמת גם לגבי מורים אם כי צוין כי גמישות במקום העבודה, כלומר עבודה מהבית, הנהוגה בתחומי עיסוק מסויימים איננה ניתנת ליישום בקלות בהקשר של הוראה אך יש בתי ספר העושים בה שימוש באופן מקומי וזמני בהזדמנויות מתאימות.⁷⁹ במסגרת תכנית אסטרטגית של משרד החינוך באנגליה לגיוס ולשימור מורים מ-2019 הודיע המשרד כי יתמוך ביישום העסקה גמישה בבתי ספר. על פי התכנית משרד החינוך רואה חשיבות רבה להתאמה של משרת ההוראה לחיי משפחה ומורים רבים עוזבים את ההוראה כי אין להם אפשרות לעבודה במשרה חלקית או לצורות אחרות של העסקה גמישות. יישום מוצלח של העסקה גמישה יימשך אנשים נוספים למקצוע ההוראה, ישמור על רבים יותר במקצוע ההוראה ויעודד מורים לשוב למקצוע. צוין כי לצד העסקה במשרה חלקית קיימת דרישה לסוגים אחרים של העסקה גמישה בהם מתן אפשרות למורים לבצע את עבודתם מחוץ לבית הספר כאשר אינם עוסקים בהוראה בכיתה.⁸⁰

מנתוני סקר טאליס לשנת 2018 שנערך בקרב מורים בחטיבת הביניים עולה כי מורים באנגליה עובדים בממוצע 46.9 שעות שבועיות בתוכן 20.1 שעות הוראה (42.8%). בין המטלות תומכות ההוראה הנוספות המבוצעות על ידי מורים במהלך שבוע העבודה שלהם: הכנה לשיעורים (7.4 שעות בשבוע), הערכה ובדיקה של מבחנים ועבודות (6.2 שעות בשבוע), אדמיניסטרציה כללית (3.8 שעות בשבוע), ישיבות צוות (3 שעות בשבוע) ופגישות אישיות עם תלמידים (2.5 שעות בשבוע). יש לשים לב כי המורים נשאלו בנפרד על משך זמן העבודה הכולל ועל הזמן שהם מקדישים למטלות השונות הכרוכות בעבודתם כך שמשך זמן העבודה הכולל עשוי להיות שונה מסך הזמן שהם מקדישים לפעילויות השונות.⁸¹

4.7 סיכום ממצאי ביניים מסקירת מקרי הבוחן

כאמור, המדינות שנסקרו בפרק זה נבחרו בשל הפער בין הנתונים המדווחים על שעות המשרה לבין הנתונים המדווחים על שעות הנוכחות בבית הספר. בהמשך לכך בחנו את ההסדרים הנוגעים להגדרת שעות העבודה בהן תוך התייחסות לשעות שאין בהן מחויבות לעבודה בתוך בית הספר. במדינות שנסקרו שעות המשרה של מורים ושעות הנוכחות שלהם קבועות בחקיקה (לרוב בהקשר של שעות עבודה במגזר הציבורי וכן שעות הוראה בבתי ספר), בהסכמים ובהוראות המסדירים את תנאי עבודתם של מורים. בכל המדינות שנסקרו מלבד צרפת מצוין במפורש בהסכמי העבודה, ביחס לשעות אלו או לחלקן, כי המורה איננו מחוייב בנוכחות בבית

⁷⁹ UK, Department of Education, [Flexible working in schools Guidance for local authorities, maintained schools, academies and free schools](#), February 2017.

⁸⁰ UK. Department of Education, [Teacher Recruitment and Retention Strategy](#), 2019

⁸¹ OECD (2019), TALIS 2018 Results (Volume I): Teachers and School Leaders as Lifelong Learners, TALIS, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/1d0bc92a-en>. Table I.2.27: Teachers' working hours.

הספר אם הדבר איננו נדרש לצורך הפעילות ונקבעו משימות מוגדרות שעל המורה לבצע בשעות העבודה שאינן שעות נוכחות בבית הספר, לרבות: הכשרה ופיתוח מקצועי ואישי של המורים, הכנה של שיעורים, בדיקת עבודות ומבחנים, פגישות מקצועיות, פגישות ופעילויות חינוך בלתי פורמלי עם תלמידים והורים וכד'.

עם זאת יש הבדלים ניכרים בין המדינות בכמה היבטים הקשורים בתפקידן של השעות האמורות:

אופן ארגון שעות העבודה שמעבר לשעות הנוכחות בבית הספר - ניכרים הבדלים משמעותיים במדינות שנסקרו במספר השעות מסוג זה הנכללות במשרת המורה ובחלקן מתוך כלל השעות תומכות ההוראה של המורים. כאשר ככלל ביסודי מוקדש שיעור גדול יותר מזמן המורה להוראה. מספר השעות "הגמישות" יותר הוא בין כ-300 שעות בשנה בסקוטלנד ובספרד עד לכ-650 שעות ויותר בצרפת. נראה כי בחלק מן המדינות (למשל בצרפת ובסקוטלנד) שעות אלועשויות להחליף חלק משעות השהייה עד ובאחרות (למשל בספרד ובנורבגיה) הן מאפשרות להגדיל את השעות המשמשות למטלות תומכות למידה של המורה מבלי לחייב את המורים בתוספת נוכחות בבית הספר בשעות אלה.

מידת האוטונומיה שיש למורים ביחס לשימוש בשעות אלו - אף כי ברוב המדינות כאמור מוגדרות מטלות מסוימות שעל מורים לבצע בשעות שאינן בבית הספר, יש הבדלים במידת האוטונומיה הניתנת למורים ביחס לשימוש בשעות אלה הנובעים כפי הנראה מן התפיסה לגבי תפקידן של שעות אלה ומתנאי העבודה המקובלים בכל מדינה. בסקוטלנד למשל על הנהלת בית הספר להסכים על פעילויות משותפות ויחידניות התורמות לחיי בית הספר שעל המורים לבצע בזמן זה ועל המורה ליידע את ההנהלה על כוונה לבצע את שעות העבודה מחוץ לבית הספר. מנגד בשבדיה מוגדרות שעות אלה כשעות אמון והמורה איננו נדרש בכל דיווח לגביהן.

באנגליה, אשר נראה כי היא מייצגת מודל אחר של מבנה משרת המורה, מקדם משרד החינוך שעות גמישות למורים במסגרת מיזם לאומי בנושא זה. המיזם מאפשר למורים להגיש בקשה לעבודה בשעות גמישות (כולל עבודה במשרה חלקית, שינויים בשעות העבודה וכן גמישות במקום העבודה) מתוך מטרה לשפר את תנאי ההעסקה של מורים, להגדיל את האטרקטיביות של מקצוע ההוראה ולצמצם פרישה של מורים ממקצוע ההוראה.

נספח 1: מטלות נוספות של מורים, הגדרתן הרשמית ואופן התגמול עליהן בכמה מדינות נבחרות ב-OECD

ספרד			צרפת			נורבגיה			מטלות רשמיות
תגמול כספי	הפחתת שעות הוראה	דרישת עבודה	תגמול כספי	הפחתת שעות הוראה	דרישת עבודה	תגמול כספי	הפחתת שעות הוראה	דרישת עבודה	
לא	לא	רשמית	כן	לא	רשמית	לא	לא	רשמית	הכנה ותכנון של שיעורים
לא	לא	רשמית	כן	לא	רשמית	לא	לא	רשמית	בדיקת מטלות של תלמידים
לא	לא	רשמית	כן	לא	רשמית	לא	לא	רשמית	ישיבות צוות ועבודת עמיתים
לא	לא	רשמית	כן	לא	רשמית	לפעמים	כן	בית הספר	קשר עם ההורים
לא	לא	בית הספר*	לא	לא	רק ביסודי	לא	לא	רשמית	השגחה על תלמידים בהפסקות
לא	לא	רשמית	כן	לא	רשמית	לא	לא	רשמית	עבודה מנהלית
									מטלות אחרות
לפעמים	כן	רשמית	לפעמים	לפעמים	התנדבותי	לפעמים	לפעמים	בית הספר	מעורבות בתפקידי ניהול
לפעמים	לא	כן	לפעמים*	לא	התנדבותי*	לפעמים	כן	בית הספר	חינוך כיתה
לפעמים	לא	כן	כן	לא	רשמית	לפעמים	כן	בית הספר	ייעוץ לתלמידים
לפעמים	לא	לא	לפעמים*	לא	רשמית*	כן	לא	בית הספר	הוראת שיעורים נוספים
לפעמים	לא	התנדבותי	לפעמים	לפעמים	התנדבותי	לפעמים	לפעמים	התנדבותי	משימות מיוחדות (כגון ליווי סטודנטים להוראה)
לפעמים	לא	בית הספר	לפעמים	לא	התנדבותי	לפעמים	לפעמים	התנדבותי	הנחייה וליווי של מורים חדשים
לא	לא	התנדבותי	כן	לא	רשמי	לפעמים	לפעמים	התנדבותי	השתתפות בהכשרות מקצועיות
לא	לא	התנדבותי	לא*	לא	התנדבותי	לא	לא	לא נדרש	פעילות לימודית בלתי-פורמלית

* לרוב התשובות זהות לכל שלבי החינוך. במקומות המסומנים ב-* הכוונה לחינוך העל-יסודי.

שבדיה			אנגליה			סקוטלנד			מטלות רשמיות
תגמול כספי	הפחתת שעות הוראה	דרישת עבודה	תגמול כספי	הפחתת שעות הוראה	דרישת עבודה	תגמול כספי	הפחתת שעות הוראה	דרישת עבודה	
-	-	רשמית	לא	כן	רשמית	לא	לא	רשמית	הכנה ותכנון של שיעורים
-	-	רשמית	לא	כן	רשמית	לא	לא	רשמית	בדיקת מטלות של תלמידים
-	-	רשמית	לא	לפעמים	רשמית	לא	לא	רשמית	ישיבות צוות ועבודת עמיתים
-	-	רשמית	לא	לפעמים	רשמית	לא	לא	רשמית	קשר עם ההורים
-	-	בית הספר	לא	לא	בית הספר	לא	לא	התנדבותי	השגחה על תלמידים בהפסקות
-	-	רשמית	לא	לא	התנדבותי	לא	לא	התנדבותי	עבודה מנהלית
									מטלות אחרות
-	-	התנדבותי	לפעמים	לפעמים	בית הספר	-	-	-	מעורבות בתפקידי ניהול
-	-	בית הספר	לא	לא	בית הספר	לא	לא	בית הספר	חינוך כיתה
-	-	בית הספר	לפעמים	לפעמים	בית הספר	לא	לא	רשמית	ייעוץ לתלמידים
-	-	התנדבותי	לפעמים	לפעמים	בית הספר	לא	לא	התנדבותי	הוראת שיעורים נוספים
-	-	התנדבותי	לפעמים	לפעמים	בית הספר	לא	לא	בית הספר	משימות מיוחדות (כגון ליווי סטודנטים להוראה)
-	-	בית הספר	לפעמים	לפעמים	בית הספר	לא	לא	רשמית	הנחייה וליווי של מורים חדשים
-	-	בית הספר	לפעמים	לפעמים	בית הספר	לא	לא	רשמית	השתתפות בהכשרות מקצועיות
-	-	התנדבותי	לפעמים	לפעמים	בית הספר	לא	לא	רשמית	פעילות לימודית בלתי-פורמלית